

MAGYAR NEMZETI TANÁCS

A MAGYAR NEMZETI TANÁCS HIVATALOS NYELVHASZNÁLATI STRATÉGIÁJA

[2012-2017]

“figyelembe véve, hogy a pluralista és valódi demokratikus társadalomnak nemcsak tiszteletben kell tartania minden nemzeti kisebbséghez tartozó személy etnikai, kulturális, nyelvi és vallási identitását, de megfelelő feltételeket is kell teremtenie azért, hogy kifejezhesse, megőrizhesse és fejleszthesse ezt az identitást...”
(Keretegyezmény a Nemzeti Kisebbségek Védelméről, preambulum)

TARTALOMJEGYZÉK

I. BEVEZETŐ	4
II. HELYZETKÉP – TENDENCIÁK.....	5
II. 1. A jogszabályi háttér és változásai	5
II. 2. A lakosság nemzetiségi megoszlása (a 2002-es népszámlálás adatai alapján)	12
II. 3. A magyar nyelv használata a hivatalos kommunikációban, a bírósági és a közigazgatási eljárásokban	15
II. 4. A hivatalos nyelvhasználatra szánt anyagi eszközök és a műszaki feltételek megvalósulása	23
II. 5. A magyar közösség nyelvi tudata, a nyelvi jogok iránti elkötelezettsége	25
II. 6. A hivatalos nyelvhasználat szabályai feletti felügyelet.....	27
II. 7. Általános következtetések	28
III. STRATÉGIAI FEJLESZTÉSI CÉLOK	30
III. 1. A hivatalos nyelvhasználatot érintő jogszabályi háttér fejlesztése.....	30
III. 2. A már meglévő jogszabályoknak a hatóságok részéről való hatékony(abb) alkalmazása.....	31
III. 2. 1. A hivatalos nyelvhasználat hatékony és célirányos finanszírozási rendszerének, technikai feltételeinek megteremtése.....	31
III. 2. 2. A magyar nyelvhasználat minőségének javítása	33
III. 2. 3. A magyar közösség nyelvi jogai iránti viszonyulás javítása	34
III. 3. A magyar közösség hivatalos nyelvhasználati jogainak hatékony érvényesítése	35
III. 3. 1. A magyar nemzeti közösség nyelvi tudatának fejlesztése és a nyelvi jogok iránti viszonyulásának javítása	35
IV. A STRATÉGIAI FEJLESZTÉSI CÉLOK MEGVALÓSÍTÁSÁT SEGÍTŐ PROGRAMOK	37
IV. 1. Új hivatalos nyelvhasználati törvény kidolgozása	37
IV. 2. Hivatalos nyelvhasználatról szóló határozatjavaslat megalkotása és megtartatása az önkormányzatokban, helyi közösségekben	37

IV. 3. Jogszabályok összehangolása, ajánlások, állásfoglalások megfogalmazása a meglévő jogszabályok értelmezése céljából	38
IV. 4. Nyelvi jogaink Szerbiában – anyanyelv-használati útmutató terjesztése	38
IV. 5. Önkormányzati szervezetekben, egyéb helyeken történő tájékoztató programok	39
IV. 6. A Vajdasági Magyar Nyelvi Iroda létrehozása	40
IV. 7. A szerbül anyakönyvezett nevek magyar helyesírással való beírási költségeinek megtérítése	41
IV. 8. Szerb-magyar/magyar-szerb jogi és közigazgatási szótár létrehozása	42
IV. 9. Magyar nyelvű iratminta-gyűjtemény összeállítása az önkormányzatoknak, egyéb intézményeknek	43
IV. 10. Fiatalok és a hivatalos nyelvhasználat kapcsolatát érintő programok	43
IV. 11. Magyar nyelvtanfolyamok szervezése	44
IV. 12. Szakfordításokat támogató projektek	45
IV. 13. Jogi szaknyelvi továbbképzések szervezése	46
V. OPERATÍV FELADATOK	47

I. BEVEZETŐ

A Magyar Nemzeti Tanács célja, hogy törvényes lehetőségein belül ösztönözze a vajdasági magyarság felemelkedését és a szülőföldön magyarként való megmaradását. Ez elsősorban azon múlik, hogy fenntartjuk-e a magyar nyelvet magunk között és környezetünkben. A döntés sok esetben a saját kezünkben van: mi döntünk arról, hogy magyar nyelven beszélünk-e a családban és barátaink között, magyar sajtót olvasunk-e, és nézünk-e magyar színelőadásokat. Szintén magunk döntjük el, milyen iskolába írattuk a gyermekeinket – feltéve, ha van választásunk.

Vannak azonban olyan tényezők is, melyek az egyéni döntések hatósugarán kívül esnek: a hivatalos nyelvhasználatra vonatkozó jogszabályok, a helyi lakosság nemzeti összetétele, a kisebbségi nyelvhasználat történelmi mutatói, az anyagi háttér, a többségi nemzet viszonyulása a nyelvi jogokhoz és egyéb politikai, demográfiai vagy ideológiai tényezők. Mivel nem mindig a magyar nyelvhasználat megerősítésének irányába sodródnak a dolgok, fontos tudnunk, hogy nem elég csak elfogadni a sodródást. Tudatosítani kell, hogy nem vagyunk tehetetlenek, lehetséges és vállalható feladat nyelvünk megőrzése a magánéletben, közhasználatban és a hivatalos használatban is.

A Magyar Nemzeti Tanácsnak a 2012-2017-es időszakra szóló hivatalos nyelvhasználati stratégiája feladatául tűzi ki, hogy kiegyensúlyozott alapot biztosítson a magyar nyelv használatához a hivatalos kommunikáció során, bátorítsa mind a többségi, mind a kisebbségi nemzet tagjait a magyar nyelvű ügyintézésre, és visszaadja a magyar nyelv rangját a bíróságokon és a hivatalokban. Más szóval, a legjobb hagyományokon alapuló intézményi többnyelvűséget igyekezzen megeremteni, melyen belül megfelelő és méltányos helyet kapna a magyar nyelv.

A stratégia kiindulópontként fogadja el a többnyelvűségnek az Európai Unióban lefektetett meghatározását. Ez magában foglalja az egyéneknek azon jogát, hogy több nyelvet használjanak, és kiemeli az egyes földrajzi területeken belül élő nyelvi közösségek együttélésének fontosságát. A stratégiánk igyekszik átfogó perspektívában vizsgálni a nyelvi jogok rendszerét és a problémák megoldásának módozatait a vajdasági magyarság és a többségi szerb nemzet viszonyában, ezzel biztosítva a harmonikus társadalmi kapcsolatok megmaradását, azaz kialakulását Szerbiában.

II. HELYZETKÉP – TENDENCIÁK

E stratégia létjogosultságát, célkitűzéseit alátámasztó helyzetkép és az elmúlt évtizedekben jelenlevő tendenciák bemutatása rendkívül összetett feladat, hiszen a hivatalos nyelvhasználati jogok érvényesítésére, érvényesíthetőségére objektív és szubjektív tényezők egyaránt hatnak.

Az objektív tényezők közé tartozik a szabályozási rendszer, a nyelvhasználati jogok biztosításának anyagi háttere és a nyelvhasználatot lehetővé tevő műszaki eszközök, valamint nem utolsósorban a helyi lakosság nyelvi megoszlása (miközben a nemzetiségi megoszlás már kevésbé objektív, hiszen az alkotmány szerint senki sem köteles nemzeti hovatartozásáról nyilatkozni, illetve a kettős nemzeti identitás esetében a személy nem mindig képes csak az egyiket kiemelni). A társadalmi, politikai változások sokszor az egyértelműnek tűnő szituációkban is nehezen feltárható és értelmezhető helyzeteket teremtettek, akár a jogrendszer idevágó szabályainak tanulmányozásáról, akár a népszámlálási adatok megbízhatóságáról legyen is szó.

A szubjektív tényezők ezzel szemben pszichológiai eredetűek, pl. az ügyintéző, valamint az ügyfél viszonyulása a nyelvhasználati jogokhoz, a magyar közösség nyelvi tudata és a nyelvhasználati jogok iránti elkötelezettsége, sőt az érvényesítésükre való bátorsága.

A helyzetfelmérés során a Tartományi Oktatási, Közigazgatási és Nemzeti Közösségi Titkárság hivatalos nyelvhasználattal foglalkozó éves jelentéseit, a Tartományi Ombudsman és a Polgári Jogvédő (köztársasági ombudsman) felméréseit és a Magyar Nemzeti Tanács munkája során tapasztalt eseteket használtuk fel. Az adatok összevetésekor és a konklúziók levonásakor azonban figyelembe kell venni mindazokat a körülményeket is, amelyek szintén hozzájárultak az eredmények kialakulásához mint az adott korszak politikai-társadalmi berendezése és gazdasági helyzete, a lakosságban bekövetkezett etnikai, identitásbeli változások, valamint a kérdőívezések szükségszerű hiányosságai, kiszűrhetetlen hibatényezői.

II. 1. A jogszabályi háttér és változásai

A nemzeti kisebbségi nyelvek hivatalos kommunikációban történő elismertségét más-más társadalmi-politikai rendszerek képviselői különbözőképpen definiálták. Ennek függvényében a kisebbségi nyelvhasználatot szabályozó jogszabályi háttér egymástól jól elkülöníthető időszakokra oszlik: a tartományi törvénykezés idején jelenlevő többnyelvűségre (1968–1990), a szövetségi köztársaság felbomlását követő egynyelvűséget propagáló politikára (1991–2002) és a napjainkban jelenlevő félmegoldásokra (2002-től napjainkig).

- **1968–1990**

A II. világháborút követően első alkalommal az 1963-as szövetségi alkotmány 1968-as módosításaiban (JSZSZK Hivatalos Lapja, 55/1963. sz.) jelentkezett a

nemzetiségi kérdés, amikor a nemzetiségek ('narodnost') egyenrangú státust kaptak Jugoszlávia nemzeteivel ('narod'), pontosabban államalkotó tényezőkké váltak. Vajdaság Autonóm Tartomány a föderáció szerves részévé vált, és saját intézményrendszert, jogokat, egyben felelőségeket kapott, többek között a saját multinacionális területe miatt kialakult helyzetek rendezésére is. Ezt a szabályozási rendszert gondolták tovább az 1974-es alkotmányban (JSZSZK Hivatalos Lapja, 09/1974. sz.), amelynek rendelkezései a kisebbségi hivatalos nyelvhasználat tekintetében kétségtelenül előrelépést jelentettek. A nemzeteket és nemzetiségeket egyenrangúaknak nyilvánították, és nyelveik hivatalosnak számítottak a Jugoszláv Szocialista Szövetségi Köztársaságban (JSZSZK), a törvénnyel előirányozott feltételek között (246. szakasz). Ennek egyik példája, hogy a szövetségi állam hivatalos lapja magyar és albán nyelven is megjelent, és ezek a szövegek státusuk szerint egyenrangúak voltak a szerb nyelvű változattal (tehát mindegyik autentikus szöveggént, és nem fordításként volt jelen) (269. szakasz).

Ezzel összhangban Vajdaság Szocialista Autonóm Tartomány alkotmánya (VSZAT Hivatalos Lapja, 4/74. sz.) is deklarálta a nyelvek egyenrangúságát, köztük a szerbhorvát, illetve horvátszerb, a magyar, a szlovák, a román és a ruszin nyelvre vonatkozóan (5. szakasz). Mivel a tartomány törvényhozó jogosítványokkal rendelkezett, a nemzetek és nemzetiségek nyelvei és írásai egyenrangúságának meghatározott szervekben, szervezetekben és közösségekben történő biztosításáról szóló törvény [Zakon o načinu obezbeđivanja ravnopravnosti jezika i pisama naroda i narodnosti u određenim organima, organizacijama i zajednicama] (VSZAT Hivatalos Lapja, 29/77. sz.) biztosította azt a normatív keretet, hogy az alkotmányosan deklarált egyenrangúság tényleg megvalósulhasson. A községek statútumukban határozták meg, mely nyelvekre vonatkozóan kötelesek biztosítani az egyenrangú státust, ami a törvény értelmében magába foglalta az eljárások lefolytatását, a szóbeli és írásbeli értekezést, az adminisztráció vezetését, a különböző hivatalos dokumentáció megjelentetését és a képviselő-testületek ülésanyagának kidolgozását (4. szakasz). A tartományi szervekre is hasonlóak vonatkoztak (5. szakasz). Habár az önkormányzatok „szabadon” dönthettek, mely feltételekkel tartanak egy nyelvet egyenrangúnak, a nyelvek közötti alkotmányos egyenrangúság és a tartományi törvénykezés garantálta a zökkenőmentes nyelvi jogérvényesítést. Ez az 1991-es nyelvhasználati törvény eredeti változata esetében már elmaradt; az önkormányzatok részére semmilyen törvényes keret nem szolgált a kisebbségi nyelvek hivatalos használatba való bevezetéséhez.

- **1990–2002**

Az 1989-es rendszerváltást követően meghozott 1990-es alkotmány (SZK Hivatalos Közlönye, 01/90 sz.) eltörli a szerb és a nemzetiségi nyelv egyenrangúságát, és csak a szerbhorvát nyelvet és a cirill írásmódot jelöli meg hivatalosként (8. szakasz). Ez az álláspont azóta is megmaradt. Habár azokon a területeken, ahol kisebbségek élnek, az ő nyelvük is lehet hivatalos használatban, a tartományi nyelvhasználati törvény eltörlésével a nyelvi jogok megvalósítása (megvalósíthatósága) visszafejlődött az 1974-től 1989-ig érvényben lévő gyakorlathoz képest. Az új nyelvhasználati szabályok az

addigi, alkotmány által garantált nyelvi egyenrangúság és tartományi hatáskörben rendezett keretek helyett köztársasági törvénnyel, sőt, bizonyos kérdésekben önkormányzati előírásokkal szabályozták az egyébként lényegi, és tartalmukban érzékeny kérdéseket. A szerb nyelvnek elsődlegesként való meghatározása a többi nyelv alárendeltségéhez, sőt a hozzájuk tartozó nemzeti közösségek számára a hivatalos szervekben évtizedekig betöltött szerepük megszüntetéséhez vezetett.

Nem vitás, hogy a kialakult körülmények rendezésére elengedhetetlen volt egy új nyelvhasználati törvény, amely viszonylag kimerítően állapítja meg a hivatalos nyelvhasználat szabályait. A törvényhozó középmezőre fogadott el: a hivatalos nyelvhasználat fogalomkörén kívül hagyta a kultúrát, a tömegtájékoztatást és a magánvállalkozásokat, valamint az oktatás főbb nyelvi kérdéseit. A Hivatalos nyelv- és íráshasználatról szóló törvény (SZK Hivatalos Közlönye, 45/91., 53/93., 67/93., 48/94., 101/2005 – másikként törvény és 30/2010. sz.) azonban mindentől függetlenül, habár számos módosítást megélt 1991-es hatályba lépése óta, mindenképpen részletesen definiálja a hivatalos nyelvhasználat módozatait:

„1) a szervek és szervezetek egymás közötti, valamint az ügyfelekkel, illetve polgárokkal folytatott szóbeli és írásbeli értekezése; 2) a polgárok jogainak, kötelelességeinek és felelősségének érvényesítésével és védelmével kapcsolatos eljárás lefolytatása; 3) az előírt nyilvántartások a község területén közmegbízatást végző községi szervek és szervezetek általi vezetése (a továbbiakban: nyilvántartások); 4) a polgárok törvényben megállapított jogainak érvényesítése szempontjából jelentős közokiratok, valamint egyéb iratok kiadása; 5) a munkavállalók munkából eredő vagy munka alapján megvalósított jogainak, kötelelességeinek és felelősségének érvényesítése.

Hivatalos nyelv- és íráshasználatnak tekintendő a következő nyelv- és íráshasználat is: a helységnevek és más földrajzi nevek, terek és utcák nevének, a szervek, szervezetek és cégek nevének kiírása, a nyilvánosság felé intézett felhívások, értesítések és figyelmeztetések megjelentetése, valamint az egyéb közfeliratok kiírása.” (3. szakasz)

Meghozatala idején a hivatalos nyelvhasználat bizonyos elemei más-más hatalmi szintek hatáskörébe tartoztak: az eljárás- és emberi jogok szövetségi hatáskörébe, a belügyi (pl. személyi igazolvány) és egyéb, a polgárok személyi státusát érintő kérdések pedig Szerbia hatáskörébe. A szövetségi köztársaság kötelessége volt, hogy az akkori alkotmánnyal és a szövetségi törvényekkel, nem pedig Szerbia törvényeivel összhangban hozza meg előírásait. Így manapság a szövetségi köztársaságtól „megörökölt” törvények esetében gyakran előfordul, hogy ezek nem veszik figyelembe az akkor szerbiai Hivatalos nyelv- és íráshasználatról szóló törvény rendelkezéseit, és ezáltal a ma hatályos szerbiai törvényekkel nincs összhangban. Ez csak tovább mélyíti a szerbiai törvények közötti összeütközés problémáját.

A törvénynek '91-es változata nem írta elő a mai 15%-os cenzust a kisebbségi nyelv hivatalos használatba való bevezetéséhez, hanem teljes mértékben a községekre hagyta a döntést. Egyedüli feltétel volt, hogy az adott önkormányzat területén élnek kisebbségek (akkori szóhasználattal nemzetiségek), akár rendkívül kis számban is. Ez is bizonyítja, hogy a hivatalos nyelvhasználat kérdésköre teljesen kikerült a központi irányítás alól, és az önkormányzatok diszkréciós jogává vált. A törvény emellett

semmilyen szankciót nem ír(t) elő, ha az önkormányzat nem vezeti be a kisebbségi nyelvet hivatalos használatba.

Az eredeti szöveg egyes hiányosságait pótolta a törvény kiegészítése, amely már konkrétan kisebbségi hivatalos nyelvhasználatra vonatkozó rendelkezéseket is tartalmazott: „*a nemzeti kisebbségi nyelv hivatalos használata különösen vonatkozik: a nemzeti kisebbségi nyelv közigazgatási és bírósági eljárásban való használatára, és a közigazgatási és bírósági eljárás nemzeti kisebbségi nyelven történő lefolytatására; a nemzeti kisebbségi nyelv használatára a közmegbízást végző szervek és polgárok közötti kommunikációban; nemzeti kisebbségi nyelvű közokiratok kiadására és hivatalos nyilvántartások, valamint személyes adatok gyűjteményének vezetésére, és az e nyelveken kiadott okiratok érvényesként elfogadására; a nemzeti kisebbségi nyelv használatára a szavazólapokon és szavazati anyagon, a nemzeti kisebbségi nyelv használatára a képviselő-testületek munkájában.*” (11. szakasz 3. bekezdés) Az első olvasatra részletes definíciók azonban nem mindenben egyértelműek, pl. a szervek közötti kisebbségi nyelvű értekezés, a központi szervek helyi egységeivel való kommunikáció, a képviselő-testületek munkájában való nyelvhasználat nincsen pontosítva. A valamikori Tartományi Jogalkotási, Közigazgatási és Nemzeti Kisebbségi Titkárság első mandátuma idején, a Köztársasági Jogvédő pedig a 2011-es év második felében kezdeményezte a törvény lényeges tartalmi elemeinek módosításait. Miközben az első törvény-tervezet a mai napig nem került a parlamenti eljárásba, addig az ombudsman-féle javaslatok további sorsa még bizonytalan.

- **2002-től napjainkig**

A nemzeti kisebbségek jogainak és szabadságjogainak védelméről szóló törvény mint szövetségi törvény (JSZK Hivatalos Lapja, 11/2002 sz., Szerbia és Montenegró Államközösség Hivatalos Lapja, 1/2003 sz. – Alkotmányos Alapokmány, SZK Hivatalos Közlönye 72/2009.) lényeges változásokat hozott a hivatalos nyelvhasználat szabályaira nézve, azonban a szövetségi köztársaság megszűnésével, kötelező erejét tekintve, egyenrangúvá vált a Hivatalos nyelv- és íráshasználatról szóló törvénnyel. Ez a mai napig felveti a kérdést, hogy melyik jogszabály rendelkezéseit kell alkalmazni, különösen, ha azt vesszük figyelembe, hogy az egymástól eltérő megfogalmazások különböző, akár a kisebbség hátrányára történő jogértelmezést tesznek lehetővé. A szövetségi kisebbségvédelmi törvény hatására kerültek a nyelvhasználati törvénybe olyan rendelkezések, melyek pontosították a kisebbségi hivatalos nyelvhasználat fogalomkörét, bevezetésének feltételeit, a központi szervekkel (abban az időben még szövetségi szervekkel) való kommunikációt, a helységnévtáblák kérdését stb. Szintén visszatér a törvény terminológiájába a hivatalos használatban lévő nyelvek „egyenrangú” használata, az addigi „egyidejű” használat helyett.

A jelenleg hatályos jogszabályi háttér első látásra szélessávú jogérvényesítést tesz lehetővé, papíron. A nemzetközi egyezmények, törvények és alacsonyabb rangú jogi aktusok, tartományi jogszabályok tömege foglalkozik, mégha néha csak egy-egy rendelkezésben is, a hivatalos nyelvhasználatnak és a megvalósulását szolgáló részarányos foglalkoztatásnak a témájával.

A nemzetközi egyezmények közül a Regionális vagy Kisebbségi nyelvek Európai Kartája (Törvény a Regionális vagy Kisebbségi nyelvek Európai Kartájának becikkelyezéséről, Szerbia és Montenegró Államközösség Hivatalos Lapja – Nemzetközi Szerződések, 18/05 sz.) és a Nemzeti kisebbségek védelméről szóló Keretegyezmény (Törvény a Nemzeti kisebbségek védelméről szóló Keretegyezmény becikkelyezéséről, JSZK Hivatalos Lapja – Nemzetközi Szerződések, 6/98 sz.) a legjelentősebb. A gyakorlat azonban azt mutatja, hogy habár jogforrási státusuk tekintetében előnyt élveznek a törvényekkel szemben, rendelkezéseiket az eljáró szervek ritkán veszik figyelembe, ami viszont fontos lenne különösen jogértelmezési dilemmák esetén. Természetesen számos ajánlás (Oslói, Lundi), nyilatkozat (ENSZ Közgyűlés: Nyelvi Jogok Egyetemes Nyilatkozata), konferenciákon elfogadott záradék és vélemény tartalmaz még hasznos megállapításokat, de ezek nem kötelező jellegük miatt elsősorban a jogszabályalkotás folyamatában nyújtanak hasznos és követendő utat. Mindezekről függetlenül kell szemlélni az uniós jogforrásokat, melyek a nyelvi alapú diszkrimináció tilalmán kívül a többnyelvűséget a nyelvi sokszínűség európai értéként való meghatározásával támogatják.

A legnagyobb gondot a szavatolt jogok gyakorlati megvalósulása és a már szerzett jogok csorbulása jelenti. Szerbia hatalommegosztási rendszere sem könnyíti a kisebbségi jogérvényesítést, hiszen mind az állam, mind a tartomány rendelkezik bizonyos mechanizmusokkal, melyeknek egymás közötti átfedése nem minden esetben szolgálja a kisebbségi érdekeket. A jogszabályok nagy része más-más rendszerben, különböző alkotmányok érvényességének ideje alatt keletkezett, és ez bizonyos esetekben a jelenleg hatályos alkotmánnyal való összehangolatlanságot eredményezte.

A szerbiai tételes jog nem használja az államnyelv kifejezést, amely általában az államalkotó nemzeti közösség által anyanyelvként használt nyelv, hanem hivatalos használatban lévő nyelveket említ. Ez egyrészt érthető egy olyan történelmű terület tekintetében, mint Szerbia (illetve Vajdaság), másrészt viszont mindenképpen pozitív töltetet ad a szerbiai kisebbségi jogérvényesítésnek, hogy a magyar hivatalos nyelvként, és nem csupán korlátozott nyelvhasználati engedményekkel ellátott nyelvként jelenik meg, mint ez utóbbi sokszor tapasztalható egyes régióbeli országok nyelvpolitikájában. A Szerb Köztársaság Alkotmánya (SZK Hivatalos Közlönye, 98/2006 sz.) értelmében a szerb nyelv a hivatalos használatban lévő nyelv, és habár alkotmányos rangot ad a nemzeti kisebbségek hivatalos nyelvhasználatra vonatkozó jogainak érvényesítésére is, sőt a nemzeti kisebbségek jogaival foglalkozó fejezetben részletezi a (hivatalos) nyelvhasználat egyes kérdéseit (79. szakasz), a vajdasági (nemzeti közösségi) hivatalos nyelvhasználat alapdokumentumaiként mégis csak a Hivatalos nyelv- és íráshasználatról szóló törvényt (SZK Hivatalos Közlönye, 45/91, 53/93, 67/93, 48/94, 101/2005 és 30/2010 sz.) és a Nemzeti kisebbségek nyelveinek és írásainak Vajdaság Autonóm Tartomány területén való hivatalos használatával kapcsolatos egyes kérdések részletezéséről szóló tartományi határozatot (VAT Hivatalos Lapja, 8/2003, 9/2003 sz., 18/2009 sz. - elnevezés módosítás, és SZK Hivatalos Közlönye, 69/2010 sz. - az Alkotmánybíróság határozata) kell megemlíteni, még ha ez utóbbi nem is foglalkozik az eljárásjogi rendelkezésekkel. A jelenlegi alkotmány minden szempontból előrelépést

jelent a 1990-es elődjével szemben, amely a törvényhozóra ruházta át a nyelvi jogok mennyiségének, milyenségének meghatározását. Ma ez csak a 79. szakaszban foglaltak tiszteletben tartásával lehetséges; habár az alkotmány továbbra sem deklarálja a nyelvek közötti egyenlőséget, a nemzeti többség nyelve még mindig prioritást élvez, és nem fogalmaz meg olyan konkrét követeléseket a törvényhozó felé, amelyek sokat javítanának a nemzeti kisebbségi nyelvek hivatalos használatának körülményein.

Az eljárásjogi törvények (Perrendtartásról szóló törvény 6. szakasz, 95-97. szakasz (SZK Hivatalos Közlönye, 72/2011), Büntető eljárásról szóló törvénykönyv 11. szakasz (SZK Hivatalos Közlönye, 72/2011), Szabálysértésekről szóló törvény 86. szakasz, 136. szakasz (SZK Hivatalos Közlönye, 101/2005, 116/2008 és 111/2009), Az általános közigazgatási eljárásról szóló törvény 16. szakasza (JSZK Hivatalos Lapja 33/97 sz., SZK Hivatalos Közlönye 30/2010 sz.) szintén kiszélesítik a Hivatalos nyelv- és íráshasználatról szóló törvény által garantált nyelvi jogokat, ezért újból feltevődik a lex generalis kontra lex specialis kérdése.

A VSZAT nyelvhasználati törvénye értelmében az eljárás lefolytatása párhuzamosan több nyelven történhetett, attól függően, hogy a felek melyik (egyenrangú) nyelven nyilatkoztak. Többnyelvű eljárás a többnyelvű jegyzőkönyvre, a nyilatkozatokra és vallomásokra, beadványokra és egyéb írásos dokumentációra vonatkozott. Eszerint automatikusan fordították a fentieket az eljárás lefolytatása során a többnyelvű eljárásvezető jelenlétében. Ameddig a nyelvi kérdés nem tisztázódott, addig szintén több nyelven folyt a kommunikáció a beadványok nyelvének függvényében. Mint ismeretes, a 1991-es nyelvhasználati törvény, illetve az utána következő eljárásjogi törvények a fentiektől eltérően kizárólag az egynyelvű eljárás lehetőségét irányozzák elő, ami minden esetben szerb nyelvű, ha az egyik fél ezt kéri. Emellett a nyelvi mint előzetes kérdés eldöntéséig szintén szerb nyelvű a bíróság és a fél közötti kommunikáció. A másodfokú eljárás azonban kizárólag szerb nyelven folyhat, ami a magyar nyelvű elsőfokú eljárás esetében a komplett dokumentáció fordítását feltételezi. A törvény kiemeli a kisebbségek külön jogait, ha a nyelvük az eljáró bíróság székhelyén hivatalos használatban van, de ez sokszor visszaélésekhez és az egész eljárás kisebbségi nyelven való lefolytatásának kárához vezet. Szintén gondot okoz a nem egységes bírósági gyakorlat és a kisebbségi nyelven folytatott eljárásnak és a kisebbségi nyelv eljáráson való használatának téves jogértelmezése. Valójában ez utóbbi mindenkit megillet tolmácson keresztül. Az új perrendtartási törvény pozitív változása, hogy az eljárási szabályok alapvető megsértésének nemcsak az számít, ha a fél nem használhatja az anyanyelvét az eljárás során, hanem ha a törvényes feltételek fennállásával sem folytatták le az eljárást nemzeti kisebbségi nyelven (374. szakasz 1. bekezdés 8) pont). Ez a rendelkezés remélhetőleg hangsúlyozza majd a fentiekben már kifejtett esetek közötti különbségeket, illetve nyomásgyakorlásként szolgál az eljáró bírónak a nyelvhasználati jogok megvalósítása felé irányuló magatartására is.

A 1977-es tartományi nyelvhasználati törvény szószerinti többnyelvűsége miatt gond nélkül lehetett a másodfokú eljárást is kisebbségi (nemzetiségi) nyelven folytatni. Valójában ez ma is így van a perrendtartásról szóló törvény értelmében, amely, habár nem mondja ki ennek lehetőségét, nem is határolódik el tőle. Ezzel szemben a

nyelvhasználati törvény hangsúlyozza, hogy a másodfokú eljárás csak szerb nyelvű lehet.

Vajdaság AT statútumának (VAT Hivatalos Lapja, 17/2009.) 26. szakasza szerint a tartományi szervek, szervezetek munkájában a szerb nyelven és a cirill írásmódon kívül még a magyar, a horvát, a szlovák, a román és a ruszin nyelv van hivatalos használatban. A fentiekben említett tartományi nyelvhasználati határozat a tartomány területén található önkormányzatokra, szerveikre és más kormányzati szervekre vonatkozik, ami bizonyos kérdésekben bővebb jogérvényesítést tesz lehetővé a nyelvhasználati törvénynél: kisebbségi nyelvismeret előírása bizonyos munkahelyeken, hivatalos nyelvhasználat bevezetése csak a település részén, a hagyományos helységnevek meghatározása kisebbségi nyelven és a szabálysértések tárgyalásakor (a nyelvhasználati törvényben használt gazdasági vétség helyett).

Egyéb törvények, amelyek tartalmazznak hivatalos nyelvhasználatra vonatkozó rendelkezést: Az anyakönyvekről szóló törvény (SZK Hivatalos Közlönye, 20/2009 sz.) 16. szakasz: az adatokat szerb nyelven, cirillül vezetik (megjegyzés: ez az elvárás egyáltalán nem jelent meg a törvény előző változatában); 17. szakasz: a személynév kisebbségi nyelvű beírása nem zárja ki a szerb megfelelő beírását (az Állami Közigazgatási Minisztérium álláspontja szerint ezt a rendelkezést a hivatalos nyelv és íráshasználatról szóló törvény 7. szakaszával egyetemben kell értelmezni, miszerint első helyre mindig a szerb elnevezés kerül, tőle jobbra vagy alá pedig a kisebbségi kiírás); Családjogi törvény (SZK Hivatalos Közlönye, 18/2005 sz.) 344. szakasz: a gyermek nevét egyik vagy mindkét szülő anyanyelvének helyesírása szerint is anyakönyvezni lehet; Személyi igazolványokról szóló törvény (SZK Hivatalos Közlönye, 62/2006 és 36/2011) 9. szakasz: a formanyomtatvány készülhet kisebbségi nyelven is, a személynevet az anyakönyvi beírás szerint tüntetik fel, illetve az erre vonatkozó többi adatot szerb és kisebbségi nyelven párhuzamosan; Úti okmányokról szóló törvény (SZK Hivatalos Közlönye, 90/2007, 116/2008, 104/2009, 76/2010 sz.) 26. szakasz: a személynevet kötelező a kisebbségi nyelv helyesírása szerint beírni az anyakönyvi beírással összhangban; A népképviselők választásáról szóló törvény (SZK Hivatalos Közlönye, 35/2000, 57/2003 - alkotmánybírósági határozat, 72/2003, 75/2003, 18/2004, 101/2005, 85/2005, 28/2011 - alkotmánybírósági határozat, 36/2011 és 104/2009 sz.) és a helyi választásokról szóló törvény (SZK Hivatalos Közlönye, 129/2007, 34/2010 - alkotmánybírósági határozat és 54/2011 sz.) értelmében azokban a községekben, melyekben a kisebbségi nyelv hivatalos használatban van, mind a szavazólapokat, mind a szavazatszedő bizottság munkájáról készülő jegyzőkönyvet kisebbségi nyelven is nyomtatni, vezetni kell; A közjegyzőségről szóló törvény (SZK Hivatalos Közlönye, 31/2011 sz.) 18. szakasz: a közjegyzői okiratokat szerb vagy kisebbségi nyelven is össze lehet állítani (csak a fél kérésére kötelező a párhuzamos kétnyelvűség); Az állami és más szervek pecsétjeiről szóló törvény (SZK Hivatalos Közlönye, 101/2007 sz.) 4. szakasz: jó példa a tartománynak a hivatalos nyelvhasználat megvalósításában, felügyeletében betöltött közvetlen szerepére a különböző közintézmények, szervek pecsétjeinek jóváhagyása, amikor is a törvény kimondja, hogy hivatalos használatban

lévő kisebbségi nyelven is fel kell tüntetni a pecsét szövegét – párhuzamosan a szerb szöveggel –, de a tartomány köteles jóváhagyását adni e pecsétnek használatba vételéhez.

A fenti, hivatalos nyelvhasználattal foglalkozó jogszabályokkal kapcsolatban a következő megállapítások vonhatóak le:

- a jelenleg nagyszámú hatályos jogszabály részletesen szabályozza a hivatalos nyelvhasználat bizonyos területeit, melynek eredményeként sokszor tartalmukban egymással ellentétes jogszabályok születnek/születtek,
- a Hivatalos nyelv- és íráshasználatról szóló törvény és a többi törvény nyelvhasználati rendelkezései között fennálló *lex specialis – lex generalis* dilemmája,
- terminológiai eltérés tapasztalható a jogszabályok között,
- a jogtudomány nem fogalmazta meg álláspontját bizonyos terminusok jelentésével kapcsolatban, ami a gyakorlatban visszaélést eredményez,
- a nyelvi jogokat (ideértve a részarányos foglalkoztatás elvének betartását) sokszor csak deklarálja a jogalkotó, de nem rendel hozzá konkrét intézkedéseket, elvárásokat, büntető rendelkezéseket és pénzelési módszert, melyek révén azok gyakorlati érvényesítése lehetővé válna,
- a jogszabályok nem hangsúlyozzák kellőképpen a nemzeti kisebbségi/közösségi nyelvi jogok és a más anyanyelvű személyek jogai közötti különbségeket – ott, ahol ez a különbség fennáll,
- a nyelvi jogok betartásának ellenőrzése többszintű kontroll-mechanizmus útján történik, amely a gyakorlatban a hatékony reakciók és szankcionálás elmaradásához vezet,
- a nemzetközi szerződések rendelkezéseit, terminológiáját és jogértelmezését a jogalkotó a tételes kisebbségi jog formálása során elhanyagolja.

II. 2. A lakosság nemzetiségi megoszlása (a 2002-es népszámlálás adatai alapján)

A 2002-es évi népszámlálás adatai szerint Szerbia 7.498.001 fős összlakosságának 3,91%-a magyar (293.299), ebből 0,06% Közép-Szerbiában (3.092) és 14,28% Vajdaságban (290.207) él. A lakosság nemzetiségi megoszlása rendkívül fontos, hiszen az arányaiban megfelelő összetételű populáció megkönnyítheti a nyelvhasználati jogok érvényesítését. Emellett számos, a hivatalos nyelvhasználathoz kapcsolódó jog a lakosság nemzetiségi összetételétől függ (pl. az állami hivatalnokok munkaviszonyának létesítésekor).

A helyi önkormányzat köteles bevezetni a magyar nyelvet hivatalos használatba (habár ez a kötelezettség diszkutabilis), ha a helyi lakosság minimum 15%-a magyar az adott községben, ily módon egyenrangúvá válik a szerb nyelvvel a hivatalos kommunikációban. A magyar nyelv e kritérium alapján 28 vajdasági község/város teljes területén van hivatalos használatban (az összesen 45 településből). 1987-ben az 50

vajdasági községből 38-ban irányozták elő a községi statútumok a magyar nyelv egyenrangú használatát (de természetesen itt is figyelembe kell venni a magyar közösség akkori méretét, amely az 1980-as népszámlálás szerint Vajdaság lakosságának 18,9%-a volt).

Ha a magyar nyelv nincs hivatalos használatban egy önkormányzat egész területén, a vajdasági nyelvhasználati határozat lehetővé teszi a magyar nyelv hivatalos használatát egy-egy olyan település/helyi közösség területén, mely lakosságának 25%-a magyar. Ennek értelmében Nagykikinda területén négy, Apatin és Pancsova területén két-két településen vezették be szintén a magyart hivatalos használatba.

	Önkormányzat	Összlakosság 2002	Magyarok 2002	Százalékarány		
				1991	2002	
1	Ada	18.994	14.558	77,3	76,65	*
2	Alibunár	22.954	309	1,28	1,35	
3	Antalfalva	27.890	2.935	11,76	10,52	*
4	Apatin	32.813	3.785	14,61	11,53	
	Kupuszina/Bácskertes	2.356	1.857	90,52	78,8	*
	Szilágyi	1.364	792	84,11	58,1	*
5	Bács	16.268	992	7,1	6,10	*
6	Begaszentgyörgy	20.399	4.017	22,27	19,69	*
7	Belcsény	16.086	288	1,82	1,79	
8	Csóka	13.832	7.133	56,46	51,57	*
9	Fehértemplom	20.367	459	2,45	2,25	*
10	Hódság	35.582	1.572	5,85	4,42	*
11	Indija	60.966	1.490	2,46	2,44	
	Maradék	2.298	552	29,71	24	
12	Karlóca	8.839	215	2,97	2,43	
13	Kevevára	36.802	3.408	10,29	9,26	*
14	Kishegyes	13.494	7.546	58,71	55,92	*
15	Kúla	48.353	4.082	9,96	8,46	*
16	Magyarcsernye	12.705	2.369	20,58	18,65	*
17	Magyarkanizsa	27.510	23.802	87,59	86,52	*
18	Mitrovica	85.902	739	1,0	0,86	
19	Nagybecskerek	132.051	14.211	12,62	10,76	*
20	Nagykikinda	67.002	8.607	14,15	12,84	
	Kisorosz	3.328	1.181	39,4	35,48	*
	Szaján	1.348	1.195	94,79	88,64	*
	Töröktopolya	1.066	434	41,75	40,7	*
21	Óbecse	40.987	20.018	54,4	48,84	*
22	Ópáva	11.016	58	0,55	0,52	
23	Ópázova	67.576	130	0,25	0,19	
24	Palánka	60.966	1.490	2,6	2,44	
25	Pancsova	127.162	4.037	4,0	3,17	
	Sándoregyháza	1.131	452	46,14	39,96	*
	Hertelendyfalva					*

26	Pecsince	21.506	21	0,13	0,1	
27	Petróc	14.681	85	0,6	0,58	
28	Ruma	60.006	1.306	3,0	2,17	
29	Sid	38.973	262	0,81	0,67	
30	Szabadka	148.401	57.092	42,7	38,47	*
31	Szécsány	16.377	2.068	13,38	12,63	*
32	Szenttamás	17.855	3.920	26,41	21,95	*
33	Temerin	28.275	8.341	38,67	29,50	*
34	Titel	17.050	902	6,13	5,29	*
35	Topolya	38.245	22.543	64,7	58,94	*
36	Törökbecse	26.924	5.177	21,41	19,23	*
37	Törökkanizsa	12.975	3.864	33,84	29,78	*
38	Újvidék	299.294	15.687	7,62	5,24	*
39	Ürög	12.329	816	7,45	6,58	
	Dobrodó	127	96	87,3	75,6	
	Satrinca	399	253	54,25	63,4	
40	Verbász	45.852	2.885	7,41	6,29	*
41	Versec	54.369	2.619	5,46	4,82	*
42	Zenta	25.568	20.587	80,89	80,52	*
43	Zichyfalva	13.377	1.619	12,43	12,10	*
44	Zombor	97.263	12.386	16,0	12,73	*
45	Zsablya	27.513	305	1,13	1,1	

A magyar lakosság százalékaránya a vajdasági településeken

(*- gal jelöltük azokat a településeket, ahol a magyar nyelv hivatalos használatban van)

Látható, hogy legtöbb településen az előírt 15% alatt van a magyarok százalékaránya, mégis hivatalos használatban maradt a magyar nyelv. Ez közvetlen következménye a nyelvhasználati törvény első változatában előirányzott rendelkezésnek, mely szerint a községek alapszabályukban önállóan szabályozták a census kérdését. Szintén lényeges az 1991-es népszámlálás számarányainak összehasonlítása a 2002-sel, mondhatni a nagyobb méretű migráció előtti állapot bemutatása. Minél kisebb a magyarok részaránya, annál nehezebben megvalósítható a részarányos foglalkoztatás és a nyelvi jogérvényesítés is. Mindez nem jelenti azonban, hogy azokban az önkormányzatokban, ahol lényegesen csökkent a magyarok százalékaránya, a formálisan létező jogok megőrzésén túl ne lenne fontos a hivatalos nyelvhasználat feltételeinek javítása és a közösség igényeihez történő igazítása, valamint a lehetőségek bővítése.

Két esetben, az Ürög községben található Dobradó és Satrinca településen 60% feletti a magyarok aránya, de nincs meg az egységes politikai akarat, hogy a magyar nyelvet hivatalosnak ismerjék el. Egyrészt nem tűzik napirendre a kérdést, másrészt a képviselő-testület nem szavazza meg. A problémát a büntető rendelkezések és a hatékony konfliktuskezelés hiánya okozza. A Hivatalos nyelv- és íráshasználatról szóló törvény a földrajzi nevek, elnevezések, értesítések, kiírások (pl. helységnév, utcánév, közlekedési jelek) magyar nyelven való feltüntetésének elmulasztását bünteti

pénzbírsággal (23-26. szakasz), ezzel szemben semmilyen lehetőség nem áll rendelkezésünkre, ha pl. a község alapszabályában nem vezeti be az adott kisebbségi nyelvet hivatalos használatba a fennálló törvényes feltételek ellenére sem. Sokszor a közvetlen kommunikáció és a nem hivatalos megbeszélés eredményez pozitív változásokat, és nem a jogi háttér megfelelő büntető és kontroll-mechanismusai. Az Alkotmánybíróság hozhat elmarasztaló határozatot (pl. IU 446/2004 sz. 2010. február 18. SZK Hivatalos Közlönye, 36/2010 sz.), illetve követelheti a törvényes kötelezettség betartását, ez a folyamat azonban évekig húzódik.

A fentiekől függetlenül a magyar nyelv hivatalos mivolta szerzett jog ezekben az önkormányzatokban és a 2011-es népszámlálás eredményeitől függetlenül még a census alá eső községek/városok esetében is hivatalos használatban marad. Természetesen kérdéses bármely hasonló adatbázis pontossága, mivel az a tény, hogy valaki magyarnak vallja magát, nem garantálja, hogy (jól) beszél magyarul, és a népszámlálás sem foglalkozik a kettős nemzeti identitással a vegyes házasságokban, ahol sikeres esetben mindkét szülő nyelvét beszéli az adott személy. Valójában ez az egyik alapjuk azoknak a kritikáknak, melyeket a szkeptikusok a lakosság számához kötött jogérvényesítési lehetőségek irányában fogalmaznak meg. Mint ahogyan a gyakorlatban beigazolódott, megtörténik, hogy magyar identitású és nevű személyek egyáltalán nem beszélnek magyarul. Ezért a sikeres jogérvényesítés megköveteli, hogy a lakosság nemzeti összetételében lévő részarányokon kívül a nyelvtudás is kötelező feltétel legyen bizonyos munkahelyek betöltése alkalmával. Jelenleg a nemzetiségi arányok és a kisebbségi nyelvtudás egymástól elhatárolva jelentkeznek a jogszabályokban.

II. 3. A magyar nyelv használata a hivatalos kommunikációban, a bírósági és a közigazgatási eljárásokban

Minden olyan munkáltatónál, amelyet az állam irányít (állami szervek, közszolgálatok, helyi önkormányzati és tartományi szervek stb.) gondot kell fordítani arra, hogy az alkalmazottak körében annyi magyar legyen, amekkora a magyarok százalékaránya az adott helyi önkormányzat lakosságában (lásd az alkotmány 77. szakaszát vagy az állami hivatalnokokról szóló törvény 9. szakaszát). Mivel azonban az alkotmány hangsúlyozza, hogy nem kötelező a nemzeti hovatartozásról nyilatkozni, a hatályos jogszabályok, hogy feloldják ezt az ellentétet, a részarányos foglalkoztatást bizonyos esetekben a származás helyett a nyelvtudáshoz kötik (pl. a bíróságok berendezéséről szóló törvény értelmében a lakosság nemzeti összetétele, a nemzeti kisebbségek részarányos részvétele és a nemzeti kisebbségi nyelvű szakterminológia ismerete a kritériumok). Mint már említettük, a hivatalos nyelvhasználat alapelvei, vagyis a magyar nyelvű írásbeli és szóbeli kommunikáció elsősorban az ügyintéző, az eljárást vezető nyelvtudásától függ. A különböző statisztikai adatok is bizonyítják, hogy nem minden esetben egyezik a magyar anyanyelvűek száma a magukat magyar nemzetiségűnek vallók számával. Szintén fontos megkülönböztetni a magyar nyelvű

szóbeli, írásbeli értekezésre és a teljes magyar nyelvű eljárás lefolytatására képes foglalkoztatottakat, hiszen bizonyos munkakörök más-más nyelvismereti szintet követelnek meg. A '70-'80-as évek jelentései ez alapján csoportosították a kisebbségek (akkor nemzetiségek) képviselőit a hivatalokban. Ma ez azonban már nem jellemző.

A törvény értelmében jogunk van magyarul kommunikálni, de sokszor a kommunikációt a hatóságok mint szóbeli értekezést definiálják. Valójában a nyelvhasználati törvény sem részletezi külön a magyar nyelvű (nemzeti kisebbségi nyelvű) írásbeli kommunikáció módozatait, pl. a jogot, hogy magyar nyelvű beadványokat nyújtsunk be. Ezért történhetett meg, hogy a magyarországi kataszter jogsértő gyakorlata ügyében a Polgári Jogvédőnél indított eljárást lezáró ombudsmani vélemény szerint a magyar nyelvű szerződés benyújtása nem kötelezi a hatóságot arra, hogy elfogadja (annak ellenére, hogy Magyarországon hivatalos használatban van a magyar nyelv). Ameddig a legfőbb jogvédő intézmények ezt a törvényt tekintik a nyelvi jogok egyedüli forrásának, nehéz lesz bármilyen szervezett sikert elérni a törvény módosítása nélkül. Mindazonáltal a Regionális vagy kisebbségi nyelvek európai kartájának Szerbia által ratifikált pontjai, Vajdaság AT nyelvhasználati határozata és a Tartományi Ombudsman a földhivatal felé intézett levelében is megfogalmazta a hivatalos használatban lévő nyelven fogalmazott dokumentumok érvényesként való elfogadásának köteleességét.

A magyar nyelvű beadványok fordítási költségei az eljáró szervet terhelik, ám az eljárások elhúzódnak a fordítások elkészültéig. Ha a részarányos foglalkoztatás elvét tiszteletben tartanák a munkahelyek betöltésekor, nem volna olyan égető szükség a fordításokra sem, hiszen az ügyek racionális beosztásával magyar (magyarul tudó) ügyintézőhöz kerülhetnének a magyar nyelvű ügyek. VAT parlamentje 2003-as határozatában (VAT Hivatalos Lapja, 14/2003. 18/2009 sz.) vezette be a közigazgatási szervekben való munkavégzéshez szükséges idegen és nemzeti kisebbségű nyelvtudás felméréséhez szükséges vizsgáztatási rendszert; ezt azóta a Tartományi Oktatási, Közigazgatási és Nemzeti Közösségi Titkárság bonyolítja le. Ezáltal az egyszerű, személyes nyilatkozat helyett hivatalos bizonylat tanúsíthatja a potenciális munkára jelentkező nyelvtudását.

2006		2007		2008		2009		2010	
össz.	magyar	össz.	magyar	össz.	magyar	össz.	magyar	össz.	magyar
53	44	17	12	9	7	33	10	56	5

Magyar nyelvtudását igazoló bizonylatok száma
(akár a sikeres vizsgáztatás, akár a benyújtott dokumentáció alapján)

A magyar nyelvtudást igazoló bizonylatok számának csökkenése két lehetőséget vet fel: a munkaviszony létesítésre kiírt pályázatokban az önkormányzatok nem kérik a nyelvtudás hivatalos igazolását, vagy pedig, ami rosszabb, a községi/városi munkahelyi besorolási szabályzatban egyáltalán nem látják elő feltételként a nyelvismeretet. Természetesen lehetséges, hogy több olyan magyart alkalmaznak, akinek nincs

szüksége ilyen igazolásra, ez azonban a konkrét tapasztalatok alapján kevésbé képzelhető el.

Ideális állapot az lenne, ha minden önkormányzatban megjelenne a kisebbségi nyelv ismerete mint a munkába állás egyik előfeltétele, a 2010-es tartományi nyelvhasználati jelentés adatai szerint azonban ez csak a nagyobb magyarlakta településeken tapasztalható (Szabadka, Zenta, Ada, Csóka, Magyarakanizsa). Ezt támasztja alá a Tartományi Ombudsman I-HM-1-25/10 sz. ajánlása is, melyben a törökbecsei Községi Közigazgatás felé fogalmazott meg a fentiekhez hasonló elvárást.

II. 3. 1. Önkormányzati szervek

Mivel az önkormányzati és a tartományi szervek foglalkoztatottjaira vonatkozó törvény még nem készült el, az állami hivatalnokokról szóló törvény (SZK Hivatalos Közlönye, 79/2005, 81/2005, 83/2005, 64/2007, 67/2007, 116/2008 és 104/2009) és az állami szervezetben való munkaviszonyról szóló törvény (SZK Hivatalos Közlönye, 48/91, 66/91, 44/98, 49/99, 34/2001, 39/2002, 49/2005 – alkotmánybírósági határozat, 79/2005, 81/2005, 83/2005) megfelelő rendelkezéseit alkalmazzák. Ez utóbbi nem tartalmaz a részarányos foglalkoztatásra vonatkozó szakaszt. Az állami hivatalnokokról szóló törvény azonban kimondja, hogy figyelembe kell venni a szerv(ezet) székhelye szerinti önkormányzat lakosságának nemzetiségi összetételét. 1987-ben 39 község 86,6%-ban voltak rendben a foglalkoztatottak és az önkormányzat nemzeti összetétele közötti arányok; viszont a 2004-ben és 2010-ben kelt jelentések szerint a magyar hivatalnokok alulreprezentáltak voltak. Habár a helyi adminisztrációban foglalkoztatottak maximális számának meghatározásáról szóló törvény (SZK Hivatalos Közlönye, sz. 104/2009) megnöveli a határozatlan időre munkaviszonyban lévő végrehajtók számát azokban az önkormányzatokban, ahol a kisebbségi nyelv hivatalos használatban van, a munkahelyek besorolásáról és belső berendezéséről szóló szabályzatokban csak elenyészve irányozták elő a magyar nyelv tudást a munkalétesítés feltételeként.

A tartományi nyelvhasználati határozat értelmében VAT megköveteli a területén lévő hatóságoktól, hogy „a hivatalos használatban levő nemzeti kisebbségi nyelv tudását is irányozzák elő az ügyfelekkel való munkát vagy közigazgatási eljárás folytatását is megkövetelő munkakörökben dolgozók bizonyos létszámára”, de mint már az előzőekben szó volt róla, a megfelelő kontroll-mechanismusok hiánya a jogszabályok üzenetének elferdítéséhez vezet.

Amíg 2003-2004-ben az önkormányzati szervezetekben átlagban 14,7-14,9% volt a magyarok százalékaránya, addig 2007-ben ez 12,8%-ra, 2010-re pedig 12,5%-ra csökkent. A magyar anyanyelvűek száma még kisebb, csupán 12,36%. A községekre/városokra lebontott elemzés nem mutat nagy változásokat az elmúlt majdnem egy évtizedre nézve azokban az önkormányzatokban, amelyekben a magyar lakosság aránya egyébként nagyobb, sőt, Zentán és Adán több magyar anyanyelvű alkalmazott van a vizsgált időszak adataihoz képest. Mivel a többi vajdasági önkormányzatban az alkalmazottak összlétszáma csökkent, ezzel párhuzamosan a magyar alkalmazottaké is. A 2010-es tartományi jelentés szerint Fehértemplomon egy alkalmazott sem vallotta magát magyar nemzetiségűnek. A szóbeli kommunikáció

változó körülmények között zajlik: a magyar többségű helységekben a teljes hivatali értekezés magyarul történik, a szórványtelepüléseken csak kivételesen fordulnak az ügyfelek kisebbségi nyelven az eljáró szervekhez (és ez sem jelenti azt, hogy a további értekezés is magyar nyelven folytatódik). Érdekesség, hogy Szécsány községben már a '70-es évek végén is az ügyfelek kiváló szerb nyelvtudására hivatkoztak, miszerint nincs szükség magyar nyelvű kommunikációt lehetővé tevő intézkedésekre (2000-ben éves szinten kevesebb mint 10 alkalommal fordultak magyar nyelven e önkormányzat közigazgatási hivatalához).

Az írásbeli kommunikációt tekintve szintén változóak az adatok. Miközben Temerin község által visszaküldött kérdőív szerint az önkormányzatnak nem kötelessége biztosítani az írásbeli kommunikációhoz szükséges formanyomtatványok és egyéb tájékoztatók magyar nyelvű fordítását, addig a szórvány településeken anyagi nehézségekre hivatkoznak. Habár az önkormányzati szerv kötelessége, hogy a hivatalos használatban lévő nyelveken vezesse az előírt nyilvántartásokat, és az idevágó, valamint a közokiratokhoz tartozó formanyomtatványokat két nyelven kell nyomtatnia, addig az Anyakönyvekről szóló törvény (SZK Hivatalos Közlönye, 20/2009) 16. szakasza kimondja, hogy az adatokat szerb nyelven, cirill betűs írással vezetik, ebből kifolyólag az ennek alapján kiadott anyakönyvi kivonatok is szerb nyelvű adatokat tartalmazhatnak. Habár Az anyakönyvek vezetéséről és az anyakönyvi kivonatok formájáról szóló utasítás módosításának eredményeként a kivonatok nyomtatványai újból többnyelvűek, a beírás nyelvéről nem esik szó (kivétel a személynév eredeti alakjában történő feltüntetése). A valamikor a tartomány által összeállított és nyomtatott kétnyelvű formanyomtatványok iránti igény a 2005-től vezetett adatok szerint stagnált: az összes anyakönyvi kivonat 0,8-1,0%-ban volt igény a szerb-magyar kivonatok iránt. Ez a szám vélhetően jelentősen megnövekedett a magyarországi visszahonosítási eljárások megindulásával a 2011-es év elejétől kezdve.

Emellett a fordítások elkészítéséért felelős alkalmazottak képesítése is felmerül, hiszen a rossz fordításokat sokszor a nyelveket beszélő és értő, de már a szaknyelvet nem ismerő foglalkoztatottak készítik. A többnyelvűség „ára” a részarányos foglalkoztatáson kívül fordítószolgálatok létrehozása, amelyek szakmailag helyes fordításokat készítenek. Jelenleg egyedül Szabadka városban található külön fordítási ügyekért felelős osztály (2 magyar nyelvű fordítóval), míg az önkormányzatok nagy részében egy fordító részére van előirányozva besorolt munkahely. Ez azonban bizonyos esetekben nincs betöltve, és nem is tervezik (pl. Verbászon és Zomborban). Problémát jelent, hogy nincs egységes gyakorlat a fordítási tevékenység biztosítására akár egyazon önkormányzaton belül sem, ugyanis megtörténik, hogy a fordítás tárgyától függően tiszteletdíjért szakképzett fordítót alkalmaznak, vagy más közigazgatási szervtől kérnek segítséget, rendszerint térítés nélkül. 1987-ben 38 község képviselő-testületében volt külön fordítószolgálat, amelyben 36 magyar nyelvű szakosodott fordító dolgozott. Emellett rendszeresek voltak a nyelvi továbbképzések az ügyfélközpontú munkahelyeken dolgozók részére. Pl. az egészségügyben és szociális munkakörben kötelező volt a kisebbségi nyelvet is ismerni (még ha ez az akkori adatok szerint az eseteknek csupán 56,25%-ában valósult meg).

Az önkormányzatok által lefolytatható elsőfokú közigazgatási eljárások 26,44%-a folyt magyar nyelven, de a 2010-es tartományi jelentés szerint az eseteknek csak 0,63%-ában nyújtottak be magyar nyelven fellebbezést. Figyelembe kell venni, hogy ez a szám Szabadka (58,0%), Magyarkanizsa (34,81%) és Zenta (92,78%) területén folytatott magyar nyelvű eljárások rendkívül nagy számának köszönhető, és nem az egész Vajdaságban jelenlevő pozitív tapasztalatokra utal (az önkormányzatok 75%-ában egyáltalán nem folytatattak kisebbségi nyelvű közigazgatási eljárást).

II. 3. 2. Tartományi szervek

Vajdaság AT Statútuma minden egyéb jogszabálytól eltérően sokkal konkrétabban fogalmazza meg a részarányos foglalkoztatás felé való elvárást, és a „vodi se računa” helyett a „treba da budu” kifejezést használja (24. szakasz). Mivel a tartományi közigazgatás szervezete évről évre változott, illetve látható, hogy a 'nem nyilatkozott' kategória miatt sem a legpontosabb a statisztika, a számokat nem tényekként kell kezelni.

Összesen					Nem nyilatkozott					Magyar				
2004	2005	2007	2008	2010	2004	2005	2007	2008	2010	2004	2005	2007	2008	2010
969	972	1180	1208	807	195	267	408	200	139	48	52	55	67	52

A tartományi szervek foglalkoztatottjaira vonatkozó adatok

A 2010-es jelentés adatai szerint a tartományi szervezetekben 77-en beszélnek magyarul (52-en magyarnak vallják magukat, és 12 személy nyújtott be nyelvtudást igazoló bizonylatot). Összesen azonban csak 18 munkahelyre írja elő a szabályzat a magyar nyelvtudást mint munkaköri feltételt a tartományi közigazgatási szervezetekben (1987-ben még egyetlen tartományi közigazgatási szerv sem irányozta elő feltételként a kisebbségi nyelv ismeretét, habár a választás alkalmával mindenképpen plusz pontot jelentett).

Az adatok arról tanúskodnak, hogy a százalékarányok növekvő tendenciát mutatnak (bár ez elmarad a 1977-es adatokhoz képest, amikor a tartományi szervezetekben – a belügyi titkárság kivételével – az összesen 1934 foglalkoztatottból 190 volt magyar nemzetiségű (9,87%); igaz, ez a szám már akkor sem felelt meg a tényleges nemzetiségi összetételnek.

Felmerül az a kérdés, hogy arányosan kellene-e megoszlanuk a tartományi szervek között a fenti számoknak, vagy pedig a hivatalos nyelvhasználat megvalósulását az szolgálja inkább, ha mindegyikben legalább egy személy beszél magyarul. A titkárságok és az egyéb szervek képviselőinek megkérdezése során kiderült, hogy maguk az ügyfelek sem igen fordulnak kisebbségi nyelveken hozzájuk, sem szóban, sem írásban, mégha jelenleg a tartományi titkárságok nagy részén van is legalább egy, magyar nyelvű kommunikációra alkalmas alkalmazott (a tartományi jelentés még a 2011 áprilisa előtti állapotokat tükrözi, tehát a vajdasági kormány rekonstrukciója előttiéket: ezen adatok alapján az akkori Építészeti, Várostervezési és

Építőipari Tartományi Titkárságban, a Tartományi Vagyonjogi Ügyészségben, az Árutartaléki Igazgatóságban, a VAT Gazdasági Fejlődésének Megvalósulásáért felelős Szakszolgálatban és a Humánerőforrási Szolgálatban nincs magyar kommunikációra alkalmas személy).

A tartomány szervek előtt folytatott 10.091 közigazgatási eljárásból egyet sem vezettek 2010-ben magyar nyelven – hozzátesszük, más kisebbségi nyelven sem (a közigazgatási ügyek számáról szóló előző éves jelentések nem térnek ki külön a kisebbségi nyelven folytatott eljárásokra). Ez azonban nem újdonság, hiszen már 1987-ben a 32951 közigazgatási eljárásból is csak 20 folyt magyar nyelven. Olyan kérdésekben azonban mint a többnyelvű nyomtatványok, űrlapok biztosítása, a tartományi szervek tevékenysége során felmerülő fordítási problémák a vizsgált tartományi szervek pénzelési nehézségekre hivatkozva maradnak a szerb nyelvű ügyintézésnél, habár a Tartományi Oktatási, Közigazgatási és Nemzeti Közösségi Titkárságon belül működő Fordítószolgálat ezen szerveknek is térítésmentes segítséget nyújthat (ha kéri).

II. 2. 3. Központi kormányzat

A Köztársasági Szervek Közös Teendőivel Megbízott Igazgatóság feladata a központi állami szervekhez beérkező, kimenő, illetve a szervek munkája során keletkező egyéb dokumentumok magyar és albán nyelvre való fordítása. Egyedül erre a két kisebbségi nyelvre történő fordítás van biztosítva, ami a magyar közösség szempontjából törvény adta jogának megvalósulási feltétele: a köztársasági szervekhez szóban és írásban is fordulhatunk magyarul, illetve kaphatunk választ, mivel az összlakosság összetételében minimum 2%-ban vannak magyarok. Ez egyaránt vonatkozik a Belgrádban székelő és a központi szervek kihelyezett egységeire is. A vajdasági magyar közösség szempontjából az utóbbiban megvalósuló részarányos foglalkoztatás és nyelvhasználat vet fel jelentősebb kérdéseket.

Az állami hivatalnokokról szóló törvény értelmében állami hivatalnokok alkalmazásakor külön gondot fordítanak a lakosság nemzeti összetételére („*vodi se računa*”), amely megfogalmazás önmagában nem egyértelmű. Szintén hasonló terminológiai buktatót tartalmaz a nemzeti kisebbségek tagjainak az állami szervekben való részvételének megnövelésére tett intézkedésekről szóló határozat záradék (SZK Hivatalos Közlönye, sz. 40/2006.), amely hangsúlyozza, hogy az alkalmassági tesztelés során jelentkező egyenlő pontszámok esetén a kisebbségi nyelvtudásra kell *külön* gondot fordítani („*posebno se vodi računa*”). A fenti határozat úgy rendelkezik, hogy ha az állami közigazgatási szervek területi egységeiben több mint 1/3 végrehajtói helyet irányoztak elő olyan önkormányzat területére, ahol a nemzeti kisebbségi nyelv is hivatalos használatban van, meghatározott számú helyre feltételként kell előírni a nemzeti kisebbségi nyelvtudást; a Kormány ezidáig azonban egy esetben sem ellenőrizte ezt a feltételt az önkormányzati munkahelyek belső berendezéséről és besorolásáról szóló szabályzatok jóváhagyása során, illetve a „meghatározott szám” mint olyan sehol sincs pontosítva.

A részarányos foglalkoztatás elvének megvalósulása szempontjából a helyi

belügyi szervek okozzák a legtöbb problémát, elsősorban, mivel a pályázatokat köztársasági szinten írják ki nem törődve a helyi kérdések megoldásával. Habár az Alapfokú Rendőrképzési Központ több alkalommal szervezett nyelvtanfolyam a belügyi dolgozók részére, és a 2007-es adatok szerint az összes belügyi dolgozó 16,6% tartozott valamely nemzeti közösséghez (nincs kimutatva külön a magyarok száma), a terepen jelentkező kommunikációs problémák megoldására a mai napig nem került sor.

A hivatalos nyelvhasználat területén észlelhető hatáskörmegosztási dilemmák különösen a központi szervek területi egységeinek ellenőrzésekor csapódnak le. Emellett fontos kiemelni, hogy nincsenek megfelelő statisztikák sem, amelyek a Belgrádban vagy azon kívül székelő központi közigazgatási szervek magyar nyelven folytatott kommunikációjára utalhatnának.

II. 2. 4. Igazságszolgáltatás

Talán az igazságszolgáltatásban következtek be a legnagyobb változások a szövetségi köztársaság felbomlása és az új jogrendszer bevezetése után, hiszen az igazságügyet egészében centralizálták. A valamikori vajdasági igazságügyi szervek (a Vajdasági Legfelsőbb és az Alkotmánybíróság) megszűntek.

Az igazságügyi funkción lévők nemzetiségi arányairól készült felmérések szerint az összesen 734 bíró és ügyész közül 103-an (14,03%) voltak magyarok ezekben a szervekben (1987-es adatok). Mivel az elmúlt években teljesen megreformálták az igazságügyi struktúrát, a statisztikákat nagyon nehéz, bizonyos esetekben nem is lehet összehasonlítani.

A tartományi kimutatások különválasztották a magyar nemzetiség és a magyar anyanyelv szerinti bírói struktúrát, amely csak megerősíti azt a hipotézist, hogy a magyar identitás nem feltétlenül jelent magyar anyanyelvet is. Több magyar nemzetiségű, mint magyar anyanyelvű bíró van. 2004-ben a községi bíróságokon 9,87% vallotta magát magyarnak, 9,24% pedig magyar anyanyelvűnek, 2006-ben ez az arány 9,0% és 8,3% volt. Igaz, az adatok alapján ez a tendencia nem jelent meg a körzeti bíróságokon, ahol, aki magyarnak vallotta magát, egyben a magyart is tartotta anyanyelvűnek: 5,0% (2004) és 4,5% (2006) az összesen megválasztott bíró közül.

A Tartományi Ombudsman 2010-es évi felmérése szerint a vajdasági székhelyű bíróságokon (szabálysértési, alapfokú, felső és fellebbviteli bíróságokon) összesen 38 magyar nyelvű bíró van, vagyis az összesen megválasztott bíró 7,53%-a. Természetesen ez újabb kérdést vet fel, miszerint a magyar nyelvű bíró tud-e vagy csak ért magyarul, esetleg képes-e magyar nyelven eljárást is lefolytatni. A statisztikai adatok erre nem terjednek ki.

A valamikori lektorátus az Újvidéki Egyetem Jogi Karán lehetőséget teremtett a különböző jogágak terminológiájának magyar nyelvű elsajátításához, és ez egy magasabb szintű és a későbbiekben a gyakorlatban is használható nyelvtudás megszerzését is feltételezte. Mára azonban informális jellege miatt csak a tanárok jóindulatától függ a magyar nyelvű óratartás. Az is bizonyos, hogy ha a hallgatók számára nincs megfogalmazva egyfajta kötelezettség, pl. magyar nyelvű vizsgázás és az osztályzat beleszámítása az átlagba, akkor a pusztán magyar nyelvű gyakorlatok és

előadások nem hozzák meg az elvárt és a terminológiai tudásban látható eredményeket. Ugyanez a probléma fogalmazódik meg minden egyéb, záróvizsga nélküli szaknyelvi továbbképzés során. A Tartományi Oktatási, Közigazgatási és Nemzeti Közösségi Titkárság a Magyar Nemzeti Tanáccsal együttműködve 2003 óta szervez jogi terminológiai szemináriumot, ahol az elsődleges cél az igazságügyi, közigazgatási terminusok elsajátítása az aktuális törvénykezés szövegkörnyezetében. Ez kétségtelenül fontos és hasznos, de korlátokat jelent, hogy ez is fakultatív jellegű, és emiatt nem nyújt(hat) mérhető tudást.

A fenti tényezőkkel is magyarázható a magyar nyelven lefolytatott eljárások alacsony száma. A tartományi titkárság 2010-es évi jelentése szerint a kérdőíveket visszaküldő bíróságokon 33 peres (összesen 63.745), 154 nemperes (összesen 42.962), 124 büntető (összesen 27.719) és 206 szabálysértési (összesen 186.380) eljárás folyt magyar nyelven (fontos kiemelni, hogy ezek a számok nem tartalmazzák a Szabadkai Alapfokú Bíróság adatait sem, ahol feltételezhetően nagyobb számú a kisebbségi nyelvű eljárás). 9 peres, 1 büntető és 182 szabálysértési eljárás esetében nyújtottak be magyar nyelvű jogorvoslati kérelmet. Érdemes összevetni ezeket az adatokat az 1987-es jelentés adataival, mely szerint a vajdasági községi bíróságokon vezetett 374.504 eljárásból 7.753 folyt magyar nyelven, a felső bíróságok előtti 39.044-ből 2.385, illetve a Vajdasági Legfelsőbb Bíróságon 125 (az összesen 6742-ből). A Vajdasági Alkotmánybíróságon pedig azokban az esetekben történhetett egy adott jogszabály alkotmányossági/törvényességi vizsgálata magyar nyelven, ha a jogszabálynak volt autentikus magyar nyelvű fordítása. Ez a kb. 25 év alatt bekövetkezett esetszám csökkenés közvetlen eredménye az igazságügy infrastrukturális, jogszabályi változásainak. Ebből kifolyólag a valamikori számok visszaállítása is nagyban függ az eljárásjogi nyelvi szabályok módosításától, ezen belül különösen a kisebbségi nyelvhasználati jognak az összes eljárási fokra való újbóli kiterjesztésétől, továbbá a kisebbségi nyelven folytatható eljárások személyi és tárgyi feltételeinek az állam részéről való biztosításától, a terminológiai képzéseknek újbóli intézményesítésétől, megfelelő magyar nyelvű törvényfordítások biztosításától. Egy szakmailag magas szintű magyar–szerb (illetve szerb–magyar) jogi szótárra is nagy szükség van.

Fontos kiemelni, hogy a büntető eljárások esetében a hatályos jogszabályi háttér különösen kedvezőtlen. Amikor a terhelt mellett az államot képviselő ügyész, és nem magánvádló jelenik meg, szinte kivétel nélkül szerb nyelvű lesz az eljárás. Erre csak az ügyészkáder nemzetiségi arányainak módosításával hathatunk. Erre vonatkozó legfrissebb adatok – a 2006-beli, még az igazságügyi reformokat megelőző adatok szerint –, a községi ügyészségeken 8,1% vallotta magát magyarnak, illetve tartotta a magyart anyanyelvének. A kerületi ügyészségeken ez a szám jóval alacsonyabb: 6,8% (a magukat magyarnak vallók) és 4,5% (magyar anyanyelvűek).

A következő kérdést a már említett többletköltségek vetik fel, ugyanis a magyar nyelven folytatott eljárás többletterheket ró az eljáró bírákra. Ezért tűnik a legegyszerűbbnek, ha a szabad nyelvhasználat szólama mögött szerb nyelven folyik az eljárás, és a felek anyanyelvhasználatát tolmácsolás keresztül biztosítják. Vajdaság AT

területére a Tartományi Oktatási, Közigazgatási és Nemzeti Közösségi Titkárság nevezi ki a törvényszéki tolmácsokat. Jelenleg összesen 68 törvényszéki tolmács van magyar nyelvre a vajdasági székhelyű bíróságokon (Pancsovai Felső Bíróság területére 3, a Nagybecskereki Felső Bíróság területére 6, a Zombori Felső Bíróság területére 1, az Újvidéki Felső Bíróság területére 27 és a Szabadkai Felső Bíróság területére 31).

Az eljárásoknak magyar nyelven való lefolytatásán kívül a magyar nyelvű ügyfélfogadást, jegyzőkönyv-vezetést, bírósági közigazgatást is biztosítani kell. A kérdőíveket visszaküldő bíróságokon kivétel nélkül szerb nyelvű a telefonos kommunikáció, és az esetek felében az ügyfélfogadó nem beszél kisebbségi nyelven – ilyen esetekben a kollégák kiségitik egymást. A többnyelvű nyomtatványok biztosítása pedig vagy a központi szerv érdektelensége vagy pedig anyagi okok miatt elmarad. A bíróságok az ügyfelek tartózkodó hozzáállására hivatkoznak, hiszen anyanyelvüktől függetlenül minden esetben szerb nyelven fordulnak a bírósághoz az írásos kommunikáció során. 2010-ben az alapfokú bíróságokon foglalkoztatottak 10,33%-a vallotta magát magyarnak, de csak 9,66% magyar anyanyelvűnek. A felső bíróságokon 9,0%-a magyar nemzetiségű, 8,43% pedig magyar anyanyelvű volt.

II. 4. A hivatalos nyelvhasználatra szánt anyagi eszközök és a műszaki feltételek megvalósulása

A hivatalos nyelvhasználatról szóló törvény 21. szakasza értelmében azok a szervek és szervezetek kötelesek a hivatalos nyelvhasználat anyagi háttérét biztosítani, amelyekben az idevágó jogok és köteleességek megvalósulnak. Tehát az eljárások során jelentkező fordítási díjakat a bíróságok költségvetésében kell többletkölségként előirányozni, a községek munkája során felmerülő nyelvi jogérvényesítés anyagi háttérét, akár fordítószolgálatok létrehozását pedig a községi büdzséből kell pénzelni. A gond az, hogy az ebből eredő specifikus igényeket, pl. űrlapokat, szoftvereket, nyelvi képzéseket, szinte egyáltalán nem veszik figyelembe a költségvetések tervezésekor, valamint elfogadásakor, különösen a központosított irányítású hatóságok esetében. Mivel a nyelvi jogérvényesítésnek nincsenek meg a reális forrásai, a többletkölség a többi funkció kárára megy/mehet. Ez a megoldás volt érvényben a 1991-es törvény hatályba lépése előtt is. 1987-ben az esetek 44%-ában maguk a szervezetek vállalták magukra a pénzelést. A '70-80-as években külön értékelték a többnyelvű munkát a személyes juttatások szétosztásáról szóló szabályzatban [Pravilnik o raspodeli ličnih dohodaka], amivel nem sérült az „egyenlő munkáért egyenlő bérezés” elve sem, hiszen a többnyelvű tevékenység automatikusan többletmunkát is jelentett. Mára ez a gyakorlat teljesen eltűnt minden közmegbízatást végző, illetve igazságügyi szerv pénzelési rendszeréből. A tartományi Fordítószolgálat megterheltsége miatt is indokolt az önkormányzatok részéről való nagyobb szerepvállalás, elsősorban megfelelő nyelvtudásúak alkalmazásával. Emellett az ügyintézéshez, elsősorban bírósági eljárások lefolytatásához szükséges törvények fordítási költségeit is fedezni kell; indokolt volna az állami költségvetésből.

2005 óta VAT költségvetésében külön tételként jelenik meg a Tartományi Oktatási, Közigazgatási és Nemzeti Közösségi Titkárságnak költségvetési eszközök odaítéléséről szóló pályázata a helyi önkormányzatok hivatalos nyelvhasználatának fellendítésére, pl. a foglalkoztatottak nyelvi továbbképzése, e-közigazgatás fejlesztése, név- és információs táblák többnyelvűsítése (VAT Hivatalos Lapja, 6/2008. sz.). 2011-ben ez az összeg 6.650.000 dinár volt (2005: 5 millió dinár, 2006: 5.650.000 dinár, 2007: 4.500.000 dinár, 2008: 13.800.000 dinár, 2009: 3.500.000 + 5.350.000 dinár, 2010: 10.700.000 dinár).

Habár a többnyelvűség Vajdaság egyik alapértékét képviseli, és a tartományi szervek kötelessége, hogy különböző intézkedések révén segítsék több nyelv megtanulását, megbecsülését (VAT Statútuma, 7. szakasz), azonban a pénzügyi háttér hozzárendelése bizonyos tevékenységek megvalósításához nem kapott konkrét jogszabályi alapot. Habár a tartományi közigazgatásról szóló tartományi képviselőházi rendelet (VAT Hivatalos Lapja, 4/2010,4/2011 sz.) értelmében a tartományi közigazgatási szerveknek kell megteremteniük a hivatalos nyelvhasználat pénzügyi, technikai, humán feltételeit (32. szakasz), a tartományi kormány ezidáig nem hozott érdemi határozatot arról, milyen kritériumrendszer mentén rendezné ezt a kérdést a tartományi titkárságokon és szervezetekben.

A fentiekből is eredhetnek a hivatalos nyelvhasználat műszaki feltételeinek hiányosságai. A tájékoztatást szolgáló információs táblák, közlekedési és egyéb névtáblák lecserélése, felújítása, esetenként „többnyelvűsítése” jelentős kiadásokat vet fel; emellett a vandalizmus elterjedésével folyamatos megrongálásuk állandó veszélyt, illetve többletköltséget jelent egy-egy önkormányzatnak. A 2010-es adatok szerint az önkormányzatok 90%-ában vannak az önkormányzati közigazgatási szerveknek többnyelvű név- és információs táblái, de csak 40%-uknak többnyelvű weboldaluk. Valójában e kötelességüket rendszerint a köztársasági szervek kihelyezett területi szervei, szervezetei és egyéb egységei szegik meg. Új névtáblák kihelyezésekor lehetőség nyílik „többnyelvűsítésükre”, azonban a 2010-es tartományi adatok szerint egy köztársasági szerv esetében sem helyeztek ki új névtáblát Vajdaságban. 1997-ben ez csak az esetek 20%-ában valósult meg. A tartományi titkárság révén gyakorolt felügyeletnek és az ombudsman által lefolytatott ellenőrzéseknek köszönhetően viszont megsokszorozódtak a többnyelvű névtáblák, különösen a tartományi titkárság által e célra kiírt pályázat pénzügyi segítsége miatt.

A rongálásoknak leginkább a helységnevtáblák vannak kitéve, melyeken a Magyar Nemzeti Tanács által megállapított és döntésbe foglalt hagyományos magyar elnevezéseket is fel kell tüntetni a szerb cirill (esetenként még latin) írású helységnevek mellett (a vajdasági települések magyar elnevezéseinek meghatározásáról szóló határozat, VAT Hivatalos Lapja, 12/2003.). 1997-ben Ada, Topolya, Magyarkanizsa és Zenta voltak az egyedüli önkormányzatok, ahol ez maradéktalanul magvalósult. Valójában sokáig egy téves jogértelmezésnek „köszönhetően” (hivatalos nyelvhasználati törvény 1991-es verziója, 19. szakasz) a földrajzi neveket ki lehetett írni kisebbségi nyelven, de ez nem jelentette egyúttal a hagyományos elnevezés használatát is: vagyis a szerb elnevezést magyar (helyes)írással fel lehetett tüntetni. Ez azonban egyáltalán

nem életszerű szituációkat eredményezett. Azokban a községekben, ahol egyébként a magyarul és szerb nyelven latin írásmóddal feltüntetett elnevezések teljesen megegyeznek (pl. Apatin, Temerin, Titel), a cirill írásmód alá történő kiírás nem okoz gondot. Mivel a latin írásmód használata azonban a cirill írásmód alkotmányos kategóriává történő előrelépésével több helyen háttérbe szorult, sok önkormányzat módosítja alapszabályát, és törli ki az önkormányzati hivatalos használatból. A táblák lecserélésével pedig „elfelejtik” a magyar nyelvű elnevezést.

Ami az utcák, terek és egyéb településrészek elnevezését illeti, a fentiekre vonatkozó két(több)nyelvűség elvét kell követni, ennek ellenőrzése azonban szinte lehetetlen ezek nagy száma és az önkormányzatokon belül gyakorlat különbözősége miatt. 1997-ben készült el az utolsó jelentés, amely önkormányzatokra lebontva tartalmazza az összes utca és tér számát, illetve nyelvüket (pl. Topolya, Óbecse, Magyarkanizsa, Zenta, Szenttamás és Titel esetében minden térnévtábla kétnyelvű volt). Az utcanévek feltüntetésénél több megoldás van a mai napig érvényben: a régi politikai, társadalmi rendszerek szimbólumait folyamatosan cserélik, és a régi táblák alá kihelyezik az új táblákat; csak az „utca” szó van magyarul feltüntetve, miközben a neveket szerb nyelven, latinul írták ki; a többnyelvű névtáblák kiírásait rossz állapotuk miatt nem lehet elolvasni stb. A többnyelvű kiírásokon kívül ugyanis más gondot vet fel a kiírások tartalma. A Magyar Nemzeti Tanács Nyelvhasználati Bizottsága átruházott hatáskörben véleményezi a névjavaslatokat. Túlnyomórészt általános jellegű elnevezéseket (növények, épületek, iránymutatók) és ismert szerb személyiségek nevét javasolják a helyi önkormányzatok, miközben ezidáig (2004-től 2011-ig) mindösszesen három magyar személynév került a bizottság elé.

II. 5. A magyar közösség nyelvi tudata, a nyelvi jogok iránti elkötelezettsége

Az anyanyelvhez és a környezet nyelvéhez való viszonyulás személyiségfüggő, ezért a stratégia helyzetfelmérése szempontjából a legnehezebben mérhető és befolyásolható tényező, hiszen egyaránt hatnak rá a közösség gazdasági státusa, területi elhelyezkedése, számaránya, egyéb szociológiai jegyek (nem, életkor) és hangulati tényezők is.

A többnyelvű közösségi életnek mély gyökerei vannak Európában. Manapság az angol nyelv elterjedése egyre szélesebb földrajzi és társadalmi területen parancsol kétnyelvűséget. Ezt a tényt a magunk javára is fordíthatjuk annak a bizonyításában, hogy a többnyelvűség lehetséges. A nyelvileg, kulturálisan heterogén életterek természetes életterek. Több nyelvi közösség egy helyen szükségszerűen új alkalmazkodási, együttélési normákat alakít ki. Több nyelv egyidejű használata azonban nem kellene, hogy az anyanyelv használatának, mint az elsőnek elsajátított, legtöbbször használt és legjobban ismert nyelvnek az elértéktelenedését, és a többi, a mindennapi életben beszélt, használt nyelvek szintjére „süllyedését” jelentse. Egy reprezentatív felmérés eredményeként a megkérdezettek 25%-a tartotta az anyanyelvet nemzeti azonosítónak is egyben, amely meghatározza melyik nemzeti csoporthoz tartozunk, míg 58% „csak” az elsőként megtanult nyelvként jelöli. Az első esetben inkább a bácskai,

felsőfokú végzettségű, 20-30 év közötti megkérdezettek, második esetben pedig a Bánátban élő általános iskolai végzettségű 51 év felettiiek voltak túlsúlyban.

Amikor a vajdasági magyar nemzeti hovatartozását hátrányként éli meg, automatikusan anyanyelvének rendszeres használata is háttérbe szorul (illetve fordítva, az anyanyelv elhagyása a nemzeti kötődés fellazulásához vezet). A nemzeti hovatartozással kapcsolatban megélt minden érzelem az anyanyelv-használaton csapódik le. Ha a magyarsághoz tartozást a beszélő tehernek éli meg, akár anyagi motiváció (könnyebb előrehaladás a társadalmi ranglétrán), akár belső félelmek miatt az integrálódást és saját anyanyelvének a többség által beszélt nyelvre való felcserélését választja. Miközben a magyar köznyelvet főként a családi és a baráti viszonyban tartjuk hasznosnak, addig a szerb nyelv a közügyek intézésekor kap ilyen szerepet – ezt támasztja alá, hogy az esetek 45%-ában kizárólag szerbül beszélünk a belügyi szerv hivatalnokaival. Természetesen a nyelvi magatartást, akár a szerb, akár a magyar nyelv felé nagymértékben befolyásolja a kommunikációs partner nemzetisége, illetve nyelv (nem) tudása.

A problémát mélyíti, hogy a vajdasági magyarság nyelvi tudatát máshogyan kell szemlélni a tömbben és a szórványban élők szemszögéből, illetve ezeken belül a település típusától függően (azaz városi és falusi tömb, városi és falusi szórvány). Amíg a tömbben a magyar nyelv tudására épül a szerb nyelv tanulása (tehát ellenőrzött keretek között az iskolában), addig a szórványban mindkét nyelv elsajátítása egyszerre, természetes feltételek között történik. Így gyakran az anyanyelv és szerb nyelv (magyarság és szerbség) felé való viszonyulás hasonló tartalmakat kap.

A stratégia és a hivatalos nyelvhasználat a tekintetében a vajdasági magyar közösség nemzeti és nyelvi tudata mellett a kétnyelvűséghez való hozzáállás a kulcskérdés. A kétnyelvűség mint jelenség azonban csak szabad választás esetében lesz sikeres. Rendszerint a nyelvi többségi csoport kétnyelvű tagjainál beszélhetünk szabad választásról, míg a kisebbségi csoportnál elengedhetetlen a két nyelv ismerete, hogy boldoguljon a mindennapi életben. A vajdasági magyarság kétnyelvűségének több jellemzője van: lehet kölcsönös (a közösség mind a többségi, mind a kisebbségi nyelvet beszéli), egyoldalú (csak a magyaroktól várják el mindkét nyelv ismeretét, míg a szerbektől nem) és bizonyos esetekben felcserélő (ha a környezet az egyik nyelvet kívánatosabbnak tartja a másiknál, előnyben részesíti a kevésbé preferált nyelvvél szemben). Ha a kisebbségi nyelvhasználat csak a családi-mindennapi és esetenként a publicisztika-szépirodalom szinten valósul meg, és a közéleti-szakmai kommunikációban csak részlegesen (vagy sehogyan), akkor az adott nyelv előbb-utóbb kiszorul a közéletből, elszegényedik, gyakorlati használati értéke is lényegesen csökken. Ez a funkció-elszegényedés a magyar nyelvet is jellemzi azokon a településeken, ahol az államigazgatásban, a közigazgatásban, a különböző szakmákban, a művelődési életben, a kereskedelemben és az egészségügyben stb. az államnyelv veszi át a funkcióját. „Ha a heterogén környezetben az egyik nyelvet és kultúrát részesítik előnyben, annak használatát és fejlesztését biztosítják törvényes eszközökkel, azoknak az intézményeknek a működéséhez biztosítanak anyagi eszközöket, amelyben csak az egyik nyelv és kultúra kap helyet, ha a továbbtanulási lehetőségek csak egy nyelven

adottak, ha a közéletből kizárják vagy erősen korlátozzák a leértékelt nyelv használatát, mindaz, ami a társadalmi érvényesülést lehetővé teszi a preferált nyelven valósítható meg, akkor a hátrányos helyzetű csoport tagjai számára a környezet azt az üzenetet közvetíti, hogy nyelvüknek és kultúrájuknak nincs funkciója, nem kívánatos, el kell hagyni, ha sikeres tagjai akarnak lenni az adott társadalomnak. Az ilyen hatások intenzitásától és időtartamától függően ez természetesen közömbössé, sőt ellenszenvessé teheti a megbélyegzett nyelvet és kultúrát. A felértékelt nyelvhez ugyanakkor sikerélmények asszociálódnak, és ezt vonzóbbá teszik. Ez a nyelv- és kultúraváltás beindulásának kezdete.” (Göncz Lajos: A vajdasági magyarság kétnyelvűség – Nyelvpszichológia vonatkozások, MTT, Szabadka, 2004, 47. old.)

Az elmúlt évtizedek politikai és társadalmi eseményei miatt az ország etnikai térképe oly módon alakult át, hogy a természetesnek hitt és kezelt többnyelvű közeg az új nemzetállam kialakulásának folyamatában nemkívánatossá vált. Ez olyan szocio-emocionális deformációkat eredményezett mind a szerb, mind a magyar közösség tagjai között, amelyek mára a magyar nyelv nyelvi-kulturális asszimilációjához, diszkriminációjához (lingvicizmus), leépüléséhez vezettek. Hiszen amíg a magyart lebecsült, kevésbé célravezető nyelvként kezelik, ami nem ritkán kellemetlen következményekkel jár, addig egyre kevesebben alkalmazzák majd. A másik véglet pedig a magyar nyelv túlzott preferálása és a szerb nyelv teljes mellőzése.

Az ideális kétnyelvű környezet mindkét csoporttal való pozitív identifikációt jelentené, amelynek támogatása elsősorban nem a hivatalos nyelvhasználati stratégia feladata, hanem az oktatásé és tájékoztatásé.

Stratégiai szempontból roppant fontos tudatosítani egy egyszerű tényt: a többnyelvűség egyértelműen előny: előny a magánéletben is, a közéletben is, társadalmi kapcsolatokban is, szakmában is. A pszicholingvisztikai kutatások szerint sokkal könnyebb megtanulni egy harmadik, mint egy második nyelvet. Így könnyebben tanul meg angolul az, aki magyarul és szerbül is beszél, mint az, aki csak magyarul vagy csak szerbül. Helyzeti előnyként, szerencseként kell felfognunk, hogy a közösségünk tagjai könnyebben sajátíthatnak el két nyelvet, mint a többség tagjai.

II. 6. A hivatalos nyelvhasználat szabályai feletti felügyelet

Mint ahogyan a jogszabályi háttérről szóló alfejezetben is szó volt, a megfelelő büntető rendelkezések hiánya miatt a hivatalos nyelvhasználat szabályainak tiszteletben tartása inkább fakultatív és önkormányzatonként változó tartalommal valósul meg. A hivatalos nyelvhasználatról szóló törvény (22. szakasz) értelmében a rendelkezései feletti felügyeletet különböző minisztériumok végzik. Mivel Vajdaság AT státútumának elfogadásával a Tartomány hatáskörébe került, többek között, a tartományi nemzeti közösségi nyelvek hivatalos használatának részletezése, sokszor egyazon társadalmi területen mind a tartomány, mind a központi szervek adnak ki utasításokat a lefolytatott felügyeleti eljárás során, és ennek eredményeként sok esetben egymással eltérő értelmezések születnek a hivatalos nyelvhasználati szabályok gyakorlati alkalmazása tekintetében.

A tartományi közigazgatásról szóló tartományi képviselőházi rendelet szerint a Tartományi Kormány követi a tartományi közigazgatási szervek munkájában jelentkező hivatalos nyelvhasználati kérdések mielőbbi megoldását, míg maga a Tartományi Oktatási, Közigazgatási és Nemzeti Közösségi Titkárság van megbízva a hivatalos nyelvhasználat területén az egyébként állami közigazgatási szervek hatáskörébe tartozó intézkedések meghozatalával (a határozat 53. szakasza 11. bekezdése). Elsősorban a tartományi nyelvhasználati rendelkezések tiszteletben tartása feletti felügyeletről van szó, mivel ez azonban az állami szervek vajdasági területi egységeire is kiterjed, előfordulnak a már fentiekben is említett hatásköri átfedések a tartományi titkárság és a minisztériumok között.

Az összehangolt ellenőrző-mechanizmusok hiánya nemcsak az egész felügyeleti eljárás bizonytalanságát eredményezi, hanem a felügyeleti szervek tekintélyvesztését és hatékonyságuk csökkenését. Ez a probléma azonban az egész ország decentralizációs törekvéseiben jelen van, és a hivatalos nyelvhasználaton túl szinte minden társadalmi területen megmutatkozik.

II. 7. Általános következtetések

A jelen helyzetben az állam által használt nyelv egyértelműen előnyt élvez a többi, az állam lakosságában kisebbségben élő közösség nyelveivel szemben. Az államszervezet kommunikációjában megjelenő nyelvek nagyobb presztízst élveznek, terminológiájukban gazdagabbá válnak, és könnyebben élőnyelvek maradhatnak egy szélesebb terület mindennapi életében. Természetesen azok a feltételek, amelyek alapján egy nyelvet hivatalos nyelvként határoznak meg, több körülmény együttes jelenlétére alapozódnak: ilyen a nemzeti kisebbségi lakosság megfelelő száma, a kisebbségi nyelvhasználat hagyományai és a közösség kifejezett igénye a nyelvi jogok megvalósítására, a szervek anyagi lehetőségei, és különösképpen az átlátható jogszabályi háttér. Amellett, hogy a magyar nyelv hivatalos használatban van, sikeres gyakorlati érvényesülése is fontos, amely már a magyar nyelv többségi nemzet részéről történő ismeretének és elfogadásának, meghatározott munkahelyeken többnyelvű személyek alkalmazásának, a magyar jogi és közigazgatási terminológia használatának, a többnyelvűség többletköltségeire előirányozott pénzügyi keretnek függvénye, természetesen a vajdasági magyarság nyelvi attitűdjeinek figyelembe vételével.

A magyar nyelv hivatalos használatának jelenlegi állapota, illetve megőrzése és továbbfejlesztése a létező jogszabályok következes betartatásán, illetve esetenként a szükséges jogszabály-módosításokon múlik. Mégis mindettől függetlenül ki kell emelni a következőket: 1) a jelenleg hatályos nyelvhasználatra (is) vonatkozó jogszabályi háttér tartalmában ellentétes, szerteágazó, végrehajtását kikényszerítő, illetve az ellenőrzését megvalósító rendelkezések nélkül, 2) a központi irányítás nem veszi megfelelő módon figyelembe a többnyelvűség többletköltségeit, valamint az ebből kifolyólag megjelenő specifikus igényeket, pl. az igazságügyi szervek esetében, illetve a helyi önkormányzatok szűkös anyagi lehetőségeit inkább más kérdések megoldására szánja, 3) a szervek, szervezetek belső szervezésére a részarányos foglalkoztatás és racionális

munkabeosztás helyett a tisztán szerb nyelvű alkalmazottak dominanciája a jellemző, 4) mivel a törvények és más jogszabályok legnagyobb része nincs lefordítva a hivatalos kisebbségi nyelvekre, így kisebbségi nyelvű alkalmazásuk nehézkes a hatóságok részéről, 5) az előző probléma megoldása esetén is gyakran a külön fordítási munkától megriadva az eljáró szervek szerb nyelven folytatják le az eljárásokat, szerb nyelvű határozatokat adnak ki, 6) vagy másik lehetőség, hogy a magyarul jól és helyesen beszélő hivatalnokok, igazságügyi funkción lévők a megfelelő szaknyelv ismeretének hiányában kénytelenek terminológiájában silány magyar nyelvű eljárást vezetni, 7) az ügyfelek kisebbségi helyzetükből eredően inkább a szerb nyelvű ügyintézését választják, 8) az állam szerb nyelvet preferáló intézkedései által a magyar nyelv használata, bizonyos helyeken már ismerete is nemkívánatossá, nem célravezetővé vált a magyar közösség tagjai között, amely hozzájárul a mindennapi ügyintézés során a magyar nyelvnek a szerb nyelvre való felcseréléséhez, és ezzel egyidejűleg a magyar nyelvet beszélőknek a többségi társadalomba való integrálódásához, 9) a közigazgatás és igazságszolgáltatás jelenlegi tárgyi, technikai feltételei nem tükrözik a többnyelvűség valós igényeit, illetve a közmegbízatást végző szervek az elektronikus ügyintézésnek a többnyelvűséget elősegítő vívmányait egyáltalán nem alkalmazzák, 10) a decentralizáció, dekoncentráció gyakorlati problémái a hivatalos nyelvhasználati szabályok tiszteletben tartása feletti felügyeleti eljárások elhúzódásában, sikertelenségében tükröződnek.

III. STRATÉGIAI FEJLESZTÉSI CÉLOK

A stratégiai fejlesztési célok három nagy csoportra oszthatóak, melyeken belül több célt fogalmaztunk meg: 1) a hivatalos nyelvhasználatot érintő jogszabályi háttér fejlesztése; 2) a már meglévő jogszabályoknak a hatóságok által való hatékony(abb) alkalmazása; 3) a hivatalos nyelvhasználati jogok hatékony érvényesítése a magyar közösség részéről.

III. 1. A hivatalos nyelvhasználatot érintő jogszabályi háttér fejlesztése

Jelenleg számos jogszabály tartalmaz a nyelvi jogokra, illetve a részarányos foglalkoztatásra mint a nyelvi jogok megvalósulásának egyik alapfeltételére vonatkozó rendelkezést. Maga az alkotmány az alapelvek között említi a kisebbségi nyelvek hivatalos használatának lehetőségét, illetve külön törvény pontosítja a feltételeit, módozatait. A jogszabályi háttér azonban nem tökéletes, és mielőbbi fejlesztése olyan tevékenységet követel, amely az MNT-nek jogalkotásban betöltött aktív szerepét és az egységes politikai akarat jelenlétét feltételezi. A jelenleg hatályos jogszabályok értelmében azonban az új előírás létrehozása, elsősorban törvényalkotás, a kevésbé járható út. Szerbia központi, tartományi hatalomra és helyi önkormányzatokra való tagoltsága pedig még inkább megnehezíti a helyzetet, mivel maguk a hatalmi szintek közötti hatáskörmegosztás sem egyértelmű. A cél, mindettől függetlenül, új jogszabályok alkotása: elsősorban a 1991-es Hivatalos nyelv- és íráshasználatról szóló törvény rendelkezéseinek megreformálása és a Tartomány hatásköri lehetőségeinek kihasználásával tartományi jogszabályalkotás kezdeményezése.

Ami az előírások összehangolását illeti, egyrészt, terminológiailag kell összehangolni a régit az újjal, a tartományit az állammal, és olyan irányba módosítani a jogszabályokat, hogy egyértelmű utasításokat, jogokat és kötelezettségeket tartalmazzanak, nem adva helyet a különböző – gyakran a nemzeti kisebbségek kárára történő – jogszabály tolmácsolásnak; másrészt, magukat a tartalmakat kell egységesíteni, hiszen sok jogszabály tartalmaz a kisebbségi nyelvhasználatra vonatkozó olyan szakaszokat, amelyek nincsenek egymással összhangban. E munka számos, az általános jogi aktusok alkotmányosságának és törvényességének kivizsgálását célzó eljárás megindítását jelenti az Alkotmánybíróság, és egyéb eljárások kezdeményezését más illetékes szervek előtt (pl. ombudsman). A folyamatos nyomásgyakorlás arra ösztönzi/ösztönözheti a jogalkotót, hogy a jövőbeni jogszabálytervezetek készítésekor figyelembe vegye a többnyelvűség tényét Szerbiában, illetve már a jogalkotás folyamatában hozzárendelje a szükséges pénzeszközöket és a rendelkezések betartatásához elengedhetetlen ellenőrző-mechanizmusokat. A Magyar Nemzeti Tanácsnak ezért olyan ajánlásokat, álláspontokat kell megfogalmaznia, amelyek a törvény/jogszabály módosítások/alkotások alkalmával a felmerülhető jogértelmezési problémákat még kialakulásuk előtt elkerülik. Mivel az uniós csatlakozási folyamatok rendkívül intenzív jogalkotó tevékenységet feltételeznek, amelybe a fenti

célkitűzéseket is be lehet, és be is kell illeszteni, illetve az egységes szabályozás az állam számára is hasznos, hiszen elkerülhetőek a különböző értelmezésből eredő jogviták, a stratégia, sőt maga a jogállamiság, jogbiztonság is megköveteli e fejlesztési cél megvalósítását. Fontos azonban hangsúlyozni, hogy a módosításokra irányuló lépéseknek összehangoltak kell lenni, és a jogszabályi háttér fejlesztése során a már meglévő és törvényekben garantált nyelvi jogok nem csorbulhatnak e tevékenység által.

A jogszabály-módosítási törekvéseknek el kell érniük azt, hogy a kisebbségi nyelvhasználati jog újból kiterjedjen az összes közigazgatási, illetve bírósági eljárási fokra, továbbá a közjegyzői és magánvégrehajtói eljárásokra. Ezzel párhuzamosan, a szabályozásba bele kell foglalni azt, hogy a kisebbségi nyelven folytatható eljárások személyi és tárgyi feltételeinek (a kisebbségi közösségek nyelveit szóban és írásban egyaránt bíró igazságügyi, közjegyzői és magánvégrehajtói tisztségviselői és adminisztratív személyzeti állomány és megfelelő irodatechnika – elsősorban anyanyelvű szoftver stb.) biztosítása az állam kötelezettsége.

III. 2. A már meglévő jogszabályoknak a hatóságok részéről való hatékony(abb) alkalmazása

III. 2. 1. A hivatalos nyelvhasználat hatékony és célirányos finanszírozási rendszerének, technikai feltételeinek megteremtése

A legtöbb esetben az állami vagy a községi/városi költségvetésből semmilyen eszközt nem irányoznak elő a többnyelvűségből eredő többletköltségek fedezésére. Kivételes Vajdaság AT Tartományi Oktatási, Közigazgatási és Nemzeti Közösségi Titkárságának a pályázata, amellyel évek óta támogatja a hivatalos nyelvhasználat megvalósulását célzó programok finanszírozását a területén lévő önkormányzatokban. Ezek a programok azonban sokszor nem (vagy nem olyan mértékben) valósulnak meg, mint ahogyan a pályázató elvárná, és ennek következményeként megtörténik, hogy a tartományi titkárságnak benyújtott elszámolás során fiktív számlákkal ténylegesen el nem végzett munkát igazolnak. Mindenesetre ez az egyedüli pénzelési rendszer, amely a többnyelvűség írott és íratlan szabályainak tiszteletben tartásához járul hozzá.

Az önkormányzatok finanszírozásának módosításáról szóló törvény alkalmazásától, és annak sikerétől is függ, mennyire lesznek képesek az önkormányzatok külön költségvetési tételt meghatározni a fordítói tevékenységre, illetve milyen feltételekkel nyílik lehetőség egyéni vagy közös fordítói szolgálatok pénzelésére, vagy más programok végrehajtására (pl. nyelvtanfolyamok). Természetesen nem szabad elfelejteni, hogy bizonyos esetekben a többnyelvűség megvalósulása nem pénzkérdés, hanem az adott közösség pozitív vagy negatív hozzáállásának eredménye.

Cél, hogy a Magyar Nemzeti Tanács a községekkel/városokkal való kommunikációja által konkrét képet kapjon a valós helyzetről és igényekről, hogy az egyébként is szűkös támogatási rendszer ne aprózódjon el, hanem minél inkább

célirányos pénzelés alakuljon ki, elsősorban az e stratégia mentén megfogalmazott célkitűzéseket támogató projektumok finanszírozásán keresztül.

Az anyagi kérdések rendezésén kívül a többnyelvűség megvalósulását szolgálja a műszaki feltételeinek javítása, akár a modern e-közigazgatásról akár a különböző tárgyi tájékoztató eszközökről, névtáblákról legyen is szó. A 21. század mindennapi velejárójának tekintett elektronikus kommunikáció azonban még nem honosodott meg a vajdasági hivatalokban, különösen, ha magyar nyelvű honlapokról vagy ún. virtuális anyakönyvezésről van szó. A régió általános technikai visszamaradottságán kívül a szabályozás hiánya is okolható a hivatalos nyelvhasználatnak e területen való elmaradásáért. Jelenleg nincs megfelelő jogszabály, amely az elektronikus kommunikáció vonatkozásában határozná meg a nyelvi jogok megvalósulási feltételeit, vagyis nincs meg az a párhuzamosság, amelyet megkövetelünk pl. az írott szövegek két(több)nyelvűsége esetén. Ezért a megfelelő jogszabályalkotáson/értelmezésen kívül a cél mielőbb létrehozni a magyar nyelvű honlapokat, illetve a meglévőket továbbfejlesztetni. Ugyanis még a magyar nyelvű honlapok esetében is az tapasztalható, hogy az általános, a község gazdaságát, kultúráját, történelmét bemutató szövegeken kívül az aktuális információk nem jelennek meg magyar nyelven.

Emellett lehetőséget kell teremteni minden, az állam által alkalmazott technológia esetén a többnyelvűség elveinek tiszteletben tartásához; ez elsősorban a formanyomtatványoknak számítógépes kitöltése alkalmával jelentkezik (pl. személyi okmányok, közokiratok kiadása). Habár nem egyszer védekeznek az állami kormányzat a „technikailag nem kivitelezhető” kifogással, sokszor az informatikailag elmaradott társadalom a hibás, hogy a gyakran legegyszerűbb számítógépes feladatokat sem képes elvégezni, pl. a szövegbevitel nyelvének megválasztását. Ez a kérdés azonban túlmutat ezen a stratégián. Mivel a számítástechnika vívmányaival való visszaélés megbéníthatja a jövő kisebbségi nyelvi jogérvényesítését, a Magyar Nemzeti Tanács a többi nemzeti tanáccsal, ombudsmannal koordinált közös fellépése megelőzheti a fentiek kialakulását. Az EU-s csatlakozási folyamatok révén pedig idővel Szerbiában is elérhetővé (sőt kötelezővé) válik olyan információs és kommunikációs eszközök használata, melyek a ‘többnyelvűség kontra technológia’ fent említett problémáját oldják meg, pl. fordítástámogató eszközök, automatizált fordítói rendszerek egyes szakterületek szövegeinek gyors fordításához. Amíg azonban az elektronikus kommunikáció nem a hivatalos kommunikáció alapja, addig a különböző tárgyi alapú tájékoztatási módszerek a mindennaposak, mint pl. az információs táblák. A lakosság közreműködésével, bejelentések serkentésével a Magyar Nemzeti Tanács konkrét intézkedéseket kell, hogy tegyen ez ügyben.

Az írásbeli többnyelvűség másik ütközőpontja a különböző névtáblák, közlekedési jelek, melyek gyártása során a kivitelező teljesen figyelmen kívül hagyja a kisebbségi nyelvhasználat szabályait. Az a következtetlenség, amelyet településről településre járva tapasztalunk az új helység/utca/tér névtáblák kihelyezésekor, csak következetességgel orvosolható. A hivatalos nyelvhasználatról szóló törvény idevágó büntető rendelkezéseit alkalmazva, miszerint ilyen esetekben a kivitelező, illetve felelős személye pénzbírsággal büntethető gazdasági vétségért, a Magyar Nemzeti Tanács

feladata erre felhívni a figyelmet. A cél, hogy azokon a településeken, ahol már sikerült kiharcolni a többnyelvűség e formájának a megvalósulását, ne kelljen minden egyes táblafelújítás alkalmával újra kezdeni a „harcot”. Ezért a sikertelen konzultációk után lehetőség szerint eljárások megindítására van szükség.

III. 2. 2. A magyar nyelvhasználat minőségének javítása

A magyar nyelv presztízse elsősorban úgy őrizhető meg, ha a hivatalos életben teljes jogúan használható, - és ha használják is. Jelenleg nincs meg a megfelelő ellenőrzés az állami szervben való munkaviszony-létesítés alkalmával, amely objektív képet adna a jelentkezők nyelvtudásáról. Sokszor csak személyes nyilatkozat, sőt néha a személynevek helyesírása alapján állapítják meg, tudhat-e a foglalkoztatott valamely nemzeti kisebbségi nyelven. Ez eredményezheti, hogy magyar nevű, de magyarul egyáltalán nem vagy kicsit beszélő hivatalnokokat is alkalmaznak. Emellett a magyar nyelv nyilvános használatában gyakran tapasztalható bizonytalanság, következtelenség, érezhető az államnyelv erőteljes hatása, a kodifikált magyar közigazgatási és jogi szókészlet ismeretének a hiánya, a szaknyelveknek a tankönyvekben és a szakszövegekben való kidolgozatlansága, valamint kifogásolható a közérdekű fordításos szövegeknek a pontossága és minősége.

Habár a nyelvhasználat minőségének fejlesztése minden területen fontos, hiszen bizonyított, ha egy adott társadalmi területen nem használják a nyelvet, akkor szókincsében szegényebbé válik (pl. a kereskedelemben, az egészségügyben stb.), a hatóságokkal való kommunikáció bizonyos vonatkozásai még inkább megkövetelik a pontos terminológia használatát, különben maga az eljárás nem lehet hiteles. Így a nyelvtudás önmagában már nem is elegendő, hiszen a szaknyelvi ismeretek a fontosak, pl. a bírósági eljárások során használt terminológia, a jegyzőkönyvek, határozatok nyelve a legprecízebb megfogalmazást kívánja. Ez a probléma a magyar többségű településeken is egyre inkább jelen van.

A magyar jogászképzés megszüntetése, a magyarnak, mint hivatalos nyelvnek a félreállítása a magyar nyelv rangvesztését eredményezte az elmúlt évtizedekben. Ezért a magyar nyelvű feliratok, több magyar nyelvű eljárás lefolytatása és ügyintézés, általános és egyedi jogi aktusok, valamint magánokiratok összeállítása, a magyar jogtudományi tevékenység közvetlenül hozzájárul a vajdasági magyar nyelvhasználat megőrzéséhez és fejlesztéséhez. Habár a magyar nyelvtudás különböző szintjei megjelenhetnek a hivatalos kommunikáció során, a cél mégis az, hogy a foglalkoztatottak a nyelvtudási szintjükhöz megfelelő munkakört lássanak el.

A jó minőségű szóbeli kommunikáción kívül az írásos értesítések, figyelmeztetések, útmutatók szintén a hivatalos nyelvhasználat megvalósulását segítik: egyrésztől maguk a hatóságok kapnak konkrét támogatást a magyar nyelvű munkavégzésükhöz, másrésztől a magyar közösség anyanyelvű tájékoztatása is megvalósul. A helyes fordítások lehetővé teszik a megfelelő terminusok beidegződését és beépülését a köznyelvbe, így a mesterséges fordítások helyett jó minőségű nyelvhasználat alakulhat ki. A formanyomtatványok egy része megtalálható magyar

nyelven, pl. bizonyos önkormányzatok nyomtatványai, illetve az ombudsmanhoz, köztársasági biztosokhoz intézett panaszok esetében. A gondot a törvény által előírt nyomtatványok jelentik, melyeket a törvény csak szerb nyelven irányoz elő, és ily módon minden későbbi pl. önkormányzat által kiállított fordítás nem minősül hivatalosnak. Cél, hogy minden ilyen esetben a törvény, vagy alsóbb rendű jogszabály figyelembe vegye a kisebbségi nyelvhasználatot, és egyben szabályozza formai/nyelvi követelményeiket is.

Jelenleg nincs biztosítva a megfelelő fordítói kapacitás anyagi, szakmai, személyi háttere, így gyakran silány, amatőr fordítások születnek, általában ingyen munka eredményeként. Vajdaság AT fordítószolgálat az egyedüli, szakképzett fordítói káderrel ellátott szerv, a községek pedig fordítószolgálatok híján kénytelenek a hivatalos nyelvhasználat kárára kompromisszumokat kötni. Ameddig nem alakul ki a fordítószolgálatok rendszere, addig egységes szakfordítások megalkotásával (pl. szervek nevei, középiskolai tantárgyak, szakirányok, egyes nyomtatványok sablonhatározatok stb.) járulhatunk hozzá a helyes magyar nyelvhasználathoz, emellett egy új jogi szakszótár az eljárások során keletkező terminológiai dilemmákra is megoldást nyújt(hat) majd. Az MNT fordítói feladatvállalása azonban nem jelentheti a végleges megoldását, hiszen a helyi szinten alkalmazott fordítók, szakszolgálatok vagy tartományi szintű nyelvi tanácsadó iroda kell, hogy átvállalják ezt a feladatot.

III. 2. 3. A magyar közösség nyelvi jogai iránti viszonyulás javítása

Megtartani és megtartatni a hivatalos nyelvhasználat szabályait nem ugyanaz a terület. Hiszen amíg maguk a hatóságok nem követelik meg a hivatalnokoktól a jogszerű fellépést, illetve előírásaikba nem iktatnak be nyelvi jogokat támogató rendelkezéseket, addig a lakosság részéről kevésbé számíthatunk pozitív hozzáállásra: a magyar közösség fél a visszautasítástól, a többségi nemzetre pedig nem történik meg a megfelelő nyomásgyakorlás, hogy esetleg súlyosabb szankcióktól tartson, illetve ezekhez igazítsa magatartását. Azokban a községekben, ahol az elmúlt évtizedekben a hivatalos nyelvhasználat hagyományait alapjaiban szüntették meg, kicsi a visszaállításuk valószínűsége. Emellett a háború hozadékaként az ügyfélkezelő réteg etnikai térképe teljesen átrendeződött, sokan teljesen más közegben, körülmények között nőttek fel, és bizonyos esetekben a magyar közösséget inkább idegennek, mint őslakosnak tekintik.

E kérdés rendezése politikai, kulturális, gazdasági távlatokba helyezi a nyelvi jogok iránti pozitív viszonyulás eredményeit. Amellett, hogy a magyar közösséget nyelvhasználatára révén közvetlenül bekapcsolja az állam tevékenységébe, kialakítja a nyelvek és közösségek közötti méltányos kapcsolatot, és elősegíti azt a hosszú távú gazdasági fejlődést, amely csak egy, a nyelvében, kommunikációjában kiegyensúlyozott társadalomban lehetséges. Ez nemcsak a szerb többségi nemzet vagy a többi szerbiai nemzeti közösség számára megfogalmazott elvárás, hanem az egész vajdasági magyarságnak alapvető értéknek kell elfogadnia. Hiszen a többletmunkától tartva a magyar ügyfélkezelő sem mindig partner a többnyelvűség gyakorlati megvalósításában.

A teljes szemléletváltás a hivatali dolgozók, illetve a hivatalvezetők körében szinte lehetetlen, azonban a magyarok településeken elengedhetetlen, hogy létrejussanak a magyar nyelvű ügyintézés feltételei, amely e stratégia alapvető célkitűzései között szerepel. Hiszen a nyelvi jogok, valamint magának a magyar nyelvnek megismertetése enyhíthet a kisebbségi nemzet iránt tanúsított ellenálláson. A másik probléma a tájékozatlanság, ami a szakképzetlen ügyintézői réteg hozadéka.

Olyan programokra van szükség, amelyek ezt az érzékeny kérdést képesek a körülményekhez és az adott szerv/szervezet helyzetéhez alkalmazkodva kezelni: egyrészt tájékoztató füzetek, az ügyintézők nyilvános dicsérete (köszönőlevelek) a nyelvi jogok és fejlesztésük iránt tanúsított pozitív magatartás miatt, az MNT által végzett folyamatos jogérvényesítés, amely a már bekövetkezett problémákra hívja fel a figyelmet, illetve orvosolja őket, másrészt nyelvtanfolyamok. Tudományos kutatások bizonyították, hogy határozott előny, ha valaki több nyelvet beszél. Több nyelvet beszélő gyermekek könnyebben jutnak el az elvont gondolkodásig, a gyakori nyelv-váltás pedig késlelteti az agy öregedését. A matematikai képességekre is pozitív hatással van, valamint a több nyelvet beszélő emberek könnyebben alkalmazkodnak a modern társadalmakhoz. A két- és többnyelvűség látható előnyeinek propagálása nemcsak a nyelvi jogok könnyebb megvalósítására hathat ki, hanem egyben a különbözőség, a multilingvizmus és a multikulturalizmus felé való nyitottságot is bátorítja.

III. 3. A magyar közösség hivatalos nyelvhasználati jogainak hatékony érvényesítése

III. 3. 1. A magyar nemzeti közösség nyelvi tudatának fejlesztése és a nyelvi jogok iránti viszonyulásának javítása

A többnyelvűség tiszteletben tartása nemcsak a többségi nemzetre irányuló igény, hanem a magyar közösség hozzáállásának meghatározó eleme is. Az anyanyelv elhagyása egyre inkább megjelenő tendencia még a vajdasági magyarok területén is, pedig a magyar nyelv tudása nem szégyen, és az igényesség, amelyet a nyelvhasználat során tanúsítunk, szintén elsődleges kell, hogy legyen. A magyar nyelv előnyeinek hangsúlyozása egyaránt fontos mind a magyar mind a többségi nemzeti közegben. Még ha más-más irányból is közelítjük meg a kérdést, a magyar nyelv mindenképpen a határokon átívelő kapcsolattartás lényeges eszköze és egyben az EU egyik hivatalos nyelve. Fontos mozzanat, hogy az anyanyelvnek megfelelő értékszemlélet alakuljon ki a beszélőkben, hogy tudatosítsuk az anyanyelv ismeretének jelentőségét. Az anyanyelvismeret és az anyanyelvtudás a kisebbségi körülmények között élőknek közösségként való megmaradása szempontjából kulcsfontosságú kérdés. Jelenleg azonban az a sajnálatos helyzet figyelhető meg, hogy az emberek nem tekintik megfelelő értéknek az anyanyelvi tudás. Ezért kell mindent elkövetni, hogy meggyőzzük a kételkedőket, és nyelvünk széleskörű és helyes használatára serkentsük őket: hogy problémát lássanak abban, ha helytelenül kiírt magyar nyelvű táblákkal,

feliratokkal találkozhatnak, vagy ha a nagy nyilvánosság előtt nem sikerül megfelelő szintű nyelvismerettel megszólalniuk. Ezért mindenképpen törekednünk kell, hogy súlyának megfelelő fontosságot kapjon az anyanyelvhasználat kérdése, és bekerüljön a köztudatba.

Habár a nyelvi tudat fejlesztése nem csak e stratégia eleme, hiszen a vajdasági magyar kultúra, az oktatás és tájékoztatás is a magyar nyelv megmaradását szolgálják, ez a stratégia a nyelv hivatalos életbeli jelenlétét szorgalmazza, ami – mint ahogyan az előzőekben már szó esett – a magyar nyelv tekintélyét növelné. Jó ellenpélda erre azok a Szerbiában elismert kisebbségi nyelvek, amelyek nincsenek hivatalos használatban, és amelyeknek tisztelete az állami szervek részéről szinte teljesen kiveszett.

A nyelv fontosságát, a mindennapi életben betöltött szerepét azonban nem lehet ráerőltetni a közösségre, de lehet erre buzdítani. A Magyar Nemzeti Tanács feladata, hogy munkája révén tudatosítsa az anyanyelvhasználat előnyeit, és szembeszegüljön egyrészt azokkal a nézetekkel, melyek hátrányokat vélnek látni, másrészt az anyanyelvhasználat tényleges hátrányos megkülönböztetésének eseteivel. Ezért mind az MNT-nek, mind a hozzá tartozó intézményeknek tevékenységükben a következetességre kell törekedniük a hivatalos nyelvhasználat szabályainak tiszteletben tartása és tartatása terén.

Emellett a fiatalabb generációk érdektelensége a legégetőbb megoldásra váró probléma. Előfordul, hogy nem a tájékozatlanság az, ami eltántorítja a fiatal jogalkalmazókat a nyelvi jogaik megtartásától, hanem a sokéves, általában nem személyesen tapasztalt negatív hozzáállás a többségi nemzet részéről. Ezért különböző, közvetlenül a középiskolásokat célzó programokkal kell tudatosítani a magyar nyelv hivatalos kommunikációban betöltött szerepét, illetve fontosságát és lehetőségeit. Nem valósíthatunk meg jogokat, ha nem is tudunk a létezésükről, pontosabban nem érezzük létjogosultságukat és az egész közösség megmaradásában betöltött szerepüket. Ez is bizonyítja, hogy a jogokról és kötelezettségekről való tájékoztatás nemcsak a többségi nemzet számára fontos, hanem a magyar közösségnek is. Viszont a nyelvi jogok gyakorlása nem szabad, hogy terhet jelentsen, hanem a nemzetileg heterogén közegben a mindennapi élet és boldogulás alapvető eszközévé váljon.

Az MNT egyéb programjain keresztül kialakuló kapcsolat nemcsak a diákokkal, hanem civil szervezetekkel, oktatási és kulturális intézményekkel megkönnyíti a stratégia célkitűzéseinek terjesztését, a fejlesztési célok megvalósulását szolgáló projektek közösségi életbe való sikeres bekapcsolását. Olyan kommunikációs hálózatot kell kialakítani, hogy a nyelvi jogok gyakorlása pozitív tartalmat kapjon minden előbb említett szervezet munkájában, illetve a tagjaik számára folyamatos üzenet értéke legyen a nyelvi jogok iránti viszonyulásuk javításának.

IV. A STRATÉGIAI FEJLESZTÉSI CÉLOK MEGVALÓSÍTÁSÁT SEGÍTŐ PROGRAMOK

IV. 1. Új hivatalos nyelvhasználati törvény kidolgozása

A mai napig többszörösen módosított Hivatalos nyelv- és íráshasználatról szóló törvény 20 éves alkalmazása során megmutatkozott problémák orvoslását egy teljesen új, a nemzetközi egyezményekben és az EU-s dokumentumokban megállapított értékek, mint a nemzeti kisebbségi és szerzett jogok védelme, valamint a nyelvi diszkrimináció tilalma, alapján megfogalmazott törvény megalkotása jelentené. Az új törvény meghatározná azokat a vezérelveket, melyek mentén egyértelmű jogok és kötelezettségek szolgálnák a nyelvi jogérvényesítést. A hivatalos nyelvhasználat területén elfogadott szerbiai gyakorlat újragondolása orvosolhatná a pénzügyi háttér definiálásának és a konkrét szankció-rendszernek hiányából eredő nehézségeket, ezenkívül megoldást jelentene az elmúlt két évtized során meghozott jogszabályokkal fennálló kollízióra. Mivel a Magyar Nemzeti Tanács részt vehet ilyen jellegű előkészületekben, a fennállása során tapasztalt jogsértésekből, joghézagokból és korábban szerzett jogok visszaszorításából kiindulva alkotná meg saját tervezetét e stratégia célkitűzéseivel összhangban.

IV. 2. Hivatalos nyelvhasználatról szóló határozatjavaslat megalkotása és megtartása az önkormányzatokban, helyi közösségekben

A magyar nyelv, mint hivatalos használatban lévő nyelv megjelölése a települések alapszabályában, az eddigi tapasztalatok alapján, nem minden esetben ad választ a gyakran felmerülő kérdésekre, pl. milyen nyelven kell (vagy lehet) közgyűlést, jegyzőkönyvet vezetni, szükséges-e minden esetben szerb fordítást (vagy fordítva, magyar fordítást) készíteni stb. Mivel maguk az irányadó törvények is több értelmezési lehetőséget hagynak, illetve még az egyértelmű eseteket is sokszor kifordítja a jogalkalmazó, konkrét rendelkezések megalkotását kell szorgalmazni. Ilyen pozitív példa a bosnyák nyelv hivatalos használatáról szóló Novi Pazar-i határozat (Novi Pazar város Hivatalos Lapja, 2010/3 sz.). Ahelyett, hogy minden egyes esetben az ügyrend, alapszabály vagy egyéb határozat módosítását kellene kieszközölni, egy, a helyi szinten jelentkező hivatalos nyelvhasználati kérdésekre, problémákra reagáló határozatot kell létrehozni – természetesen a törvényekkel összhangban. A határozatjavaslat mellett/vagy helyett az ügyrendekben fellelhető hiányosságokra reagálva lehetne még egyéb ajánlásokat tenni, vagy a módosításhoz szükséges rendelkezés-tervezeteket elkészíteni.

IV. 3. Jogszabályok összehangolása, ajánlások, állásfoglalások megfogalmazása a meglévő jogszabályok értelmezése céljából

A hivatalos nyelvhasználatot érintő törvényi és egyéb rendelkezések egymással sokszor kollízióban állnak, illetve többféle jogértelmezést tesznek lehetővé. Szintén gondot jelent az eljárásjogi normák között fennálló eltérő szabályozási mód, illetve a hivatalos nyelvhasználatról szóló törvény és többi törvény közötti alapvető értelmezési különbségek.

Az MNT a törvény értelmében kezdeményezheti jogszabályok megalkotását, valamint módosítását, és ennek végkifejlete a kisebbségi politizálás révén még sikeresebben realizálható a döntéshozó szervezetekben. Ezek közül legfontosabb a konkrét intézkedések definiálása, a kisebbségi hivatalos nyelvhasználat pénzelésére vonatkozó rendelkezések és terminológiai buktatók megoldásainak meghatározása. A jogszabály-módosítási törekvéseknek el kell érniük azt, hogy a kisebbségi nyelvhasználati jog újból kiterjedjen az összes közigazgatási, illetve bírósági eljárási fokra, továbbá a közjegyzői és magánvégrehajtói eljárásokra, valamint a szabályozásba bele kell foglalni azt is, hogy a kisebbségi nyelven folytatható eljárások személyi és tárgyi feltételeinek biztosítása az állam kötelezettsége. Amikor konzultáció révén is lehet változásokat kieszközölni, azokban az esetekben az MNT kerüli a közvetlen konfrontációt, amelyet pl. az Alkotmánybíróságnál indított alkotmányosság és törvényesség kivizsgálásáról szóló eljárások eredményezhetnek.

Emellett közvélemény formáló hatása van az MNT egyedi esetekben tett állásfoglalásainak, a médiában való következetes prezentálásuknak, beleértve az ombudsmani ajánlásokat és véleményeket (még ha néha ellenkezik is az MNT véleményével), illetve a módosítási javaslatok és egyéb indítványok eljuttatása mind az állami mind a nemzetközi jogvédő és más szervezeteknek.

Az MNT által (társ)alapított intézmények számára konkrét elvárásokat kell megfogalmazni, melyek következetes tiszteletben tartását folyamatosan megköveteli: magyar nyelvű munkaszerződések és munkavégzéshez szükséges egyéb nyilatkozatok, az intézmény magyar nyelvű dokumentációja (alapszabály, szabályzatok), nyilvános értesítések, a hatósági szervezetekkel való kommunikáció nyelvének meghatározása. Lényeges, hogy az intézmények konzekvens magatartást tanúsítsanak a hatóságok irányába, amelyet az MNT is követett eddigi működése során. Ez idővel példaértékű lesz az egyéb vállalkozásoknak is, illetve folyamatos figyelemfelkeltésként szolgál az állami szervek számára.

IV. 4. Nyelvi jogaink Szerbiában – anyanyelv-használati útmutató terjesztése

Az MNT 2011 júniusában megjelent Nyelvi jogaink Szerbiában – anyanyelv-használati útmutató c. tájékoztató kiadványa a szerdai Magyar Szó napilap és a Hét Nap hetilap ingyenes mellékleteként kb. 12 ezer példányban került az olvasókhoz. Célja, hogy a hivatalos nyelvhasználatról leggyakrabban felmerült kérdésekre választ adjon (névhasználat, eljárások, nyilvános feliratok, állami/tartományi/önkormányzati szervek

munkája, az oktatás bizonyos szempontjai, nemzeti szimbólumok használata), illetve a jogszabályi rendelkezések mellett olyan projektumokra is felhívja a figyelmet, amelyek a közösség érdekeit szolgálva a közeljövőben realizálódnak. A kiadvány sem szakpolitikai célkitűzéseket, sem állásfoglalást nem kívánt prezentálni bizonyos jogszabályok milyenségéről, hiszen a tájékoztatáson volt a hangsúly, nem pedig az MNT-nek a hatályos jogrendről alkotott véleményéről. Ezt a jellegét a későbbi és az újabb kiadások során is meg kívánja őrizni.

A nyomtatott verziót ingyenesen terjesztenénk továbbra is, elsősorban az önkormányzatokban, helyi közösségi irodákban, illetve a végzős középiskolások rendelkezésére bocsátanánk, mint segédanyagot az alkotmány és állampolgári jogok tantárgyhoz. Az önkormányzatokban a magyarok a helyi lakosság nemzeti összetételében lévő százalékarányát kell alapul venni, hogy első körben mennyi példányra van szükség. A nyomtatott verzió újabb kiadása a hatályos jogszabályok módosításától, illetve új előírások megjelenésétől függ, azzal, hogy a mai kérdés-válasz formáját nem veszíti el.

Kísérleti jelleggel az MNT szétküldte a kiadvány webes változatát a magyar honlappal rendelkező önkormányzatoknak, emellett minden magyar nyelvű médiának. Fontos, hogy a kiadvány valódi jellege, a nyelvi jogokról való tájékoztatás, tehát a nyelvhasználat körülményeinek a tudatosítása továbbra is megmaradjon, és ne az MNT ingyen reklámjának tekintsék (mint ahogyan a reakciókból gyakran leszűrhető). A webes változatot, emellett, biztosítani kell a civil szervezetek és egyéb szervek, ombudsmani hivatalok, tartományi titkárságok és egyéb köztársasági szervek részére is.

A kiadvány tartalma mentén haladva dokumentumfilm készül. Hasznos volna bevonni az iskolák filmszakköreit vagy fiatal animátorokat, akik a fiatalok látásmódjával értelmezik a hivatalos nyelvhasználatot a mai életben. Ez a film (vagy filmsorozat) interneten és a helyi televíziók adásaiban kerülhetne időszakonként bemutatásra. Az MNT kiemelt ifjúsági rendezvényein szintén bemutatnánk, illetve az iskolákban DVD-n szétosztásra kerülne a diákok között.

Fontos, hogy a tájékoztatás minden csatornát kihasználjon a nyomtatott verziótól az internetes videó-megosztókig. A kiadvány szövegrészleteit pedig a Képes Ifjúság cikksorozat formájában jelentetné meg, amelyet fiatal újságírók (vagy önkéntesek) dolgoznának fel.

IV. 5. Önkormányzati szervezetben, egyéb helyeken történő tájékoztató programok

Az MNT nyelvhasználati útmutatóján kívül az önkormányzati szervezetben való tájékoztatás részeként meg kell említeni a magyar nyelvű feliratokat. Ez a magyar nyelvű névtáblákon kívül magába foglalja jóformán minden információ két(több)nyelvű megjelenítését és a magyar nyelvű honlapok kialakítását.

A legfontosabb jogszabályrészletek szerb és magyar nyelvű kiírása, illetve az MNT elérhetőségének megjelenítése, mint egyfajta jogérvényesítési „forródrót” egyszerű és olcsó megoldása a kérdésnek. Ezt minden közmegbízatast végző szervnél, tehát nemcsak önkormányzati irodákban, de közvállalatoknál, ügynökségeknél is ki kell tenni.

Valójában maguk a nem magyar ügyintézők tájékoztatása is megtörténik ezáltal. Ezzel lecserélődnének a sokszor már hatályon kívül helyezett, de még mindig az 'ajtókon' hagyott értesítések. Az MNT által összeállított „csomagot” minden helyre eljuttatjuk, amit folyamatos telefonos, esetenként személyes ellenőrzés követne. Habár az MNT-nek nincs felhatalmazása a hivatalos nyelvhasználat közvetlen felügyeletére, a közvetlen tájékozódás lehetőséget teremt egyéb eljárások megindítására, illetve a pontos helyzetkép kialakítására. Az ügyintézők nyelvi jogok iránt tanúsított hozzáállását is lehet a fenti módon követni, valamint ily módon felhívni a figyelmet az MNT akciójára, hogy fél évente, évente nyilvános elismerésben részesíti a hivatalos nyelvhasználatért legtöbbet tevő közigazgatási alkalmazottakat.

A magyar nyelvű honlapok terjesztése mind a helyi önkormányzati mind a tartományi szervezetekben fontos feladat, így egységes levélben kell felhívni a hatóságok vezetőinek figyelmét a magyar nyelvű tájékoztatás ilyen formájú megvalósulására, illetve pályázati lehetőségekre honlap fordítás címén.

A romániai gyakorlat mintájára az MNT is létrehozná az „Igen, tessék! - Da, izvolite!” programot, amelyben kiszélesíti a hivatalos nyelvhasználat koncepcióját a magánszférára. Mivel a hivatalos nyelvhasználatról szóló törvény is foglalkozik a gazdasági társaságokkal, vállalkozókkal azok névkiírása tekintetében, valójában ez a program nem él vissza a hivatalos nyelvhasználat fogalmával. Az „Igen, tessék! - Da, izvolite!” valójában egy logó vagy plakát, amely az üzletekbe betérők figyelmét hívja fel a kétnyelvűség lehetőségére. Ha az üzletek biztosítják az alapvető magyar nyelvű kommunikációt, és kihelyezik ezt az értesítőt, a MNT ingyenes reklámfelületet biztosítana neki a honlapján, vagy pedig az önkormányzatok weblapján.

IV. 6. A Vajdasági Magyar Nyelvi Iroda létrehozása

A leendő Vajdasági Magyar Nyelvi Iroda feladatkörei a már létrejött és eredményesen működő határon túli szervezetekéhez, illetve intézményekéhez hasonlóak, melynek legfontosabb tevékenysége a nyelvi tanácsadás. Jelenleg nincs hova fordulni vitás nyelvi kérdések ügyében, nincs hova bejelenteni az észrevett hiányosságokat, nincs kitől tájékoztatást kérni stb., különösen olyan ügyekben, melyek a két-, többnyelvű közeg feltételei között jelentkeznek. A tanácsadás akkor lehet hatékony, ha minden lehetséges formában hozzáférhető: ügyelet formájában, telefonos úton, interneten keresztül. A tapasztalat ugyanis az, hogy még ott is, ahol kihasználják a kisebbség nyelvi lehetőségeit, számos esetben nem a helyes formában teszik, és ez végső soron nyelvromláshoz vezet. Magánszemélyek és jogi személyek számára is lehetővé kell tenni, hogy éljenek a nyelvi tanácsadás adta lehetőségekkel.

A Nyelvi Iroda egyéb feladatai lennének: 1) kutatótevékenység és nyelvi stratégia; 2) a nyelvvel és a nyelvhasználattal kapcsolatos adatbázis kialakítása, szakszótárak készítése; 3) elméleti és alkalmazott nyelvtudományi, illetve nyelvhasználati témájú kiadótevékenység; 4) nyelvtudományi és nyelvhasználati témájú rendezvények, tanácskozások, szimpóziumok, képzések, pályázatok szervezése; 5) propaganda-tevékenység, nyelvi marketing, e Stratégia üzenetének terjesztése; 6)

együttműködés a hasonló jellegű szervezetekkel és intézményekkel, hazai és külföldi szakemberekkel való szakmai kapcsolattartás, 7) nyelvhasználati jogok ismertetése.

A Nyelvi Iroda tevékenysége nem ütközik a Magyar Nemzeti Tanács hivatalos nyelvhasználat területén megfogalmazott hatásköreibe, valamint az azokat szolgáló programjaiba, mivel elsődleges célja magának a vajdasági magyar nyelvpolitikának a kidolgozása, és nem pedig a hivatalos magyar nyelvhasználat szakmai, operatív hátterének biztosítása.

A kisebbségben élő vajdasági magyarság megmaradásának, nemzeti identitásának megőrzése szempontjából kulcskérdés az önálló magyar intézményrendszer kiépítése. A Vajdasági Magyar Nyelvi Iroda ebbe a rendszerbe illeszkedik, amelyet nem helyettesíthet a meglévő, államilag fenntartott és államilag meghatározott eszmeiségű intézmények, iskolák, művelődési házak, mint ahogyan más vonatkozásban a civil szervezetek sem pótolhatják. Olyan személyek bevonásával jönne létre, akik a magyar nyelvnek a kutatása, fejlesztése, terjesztése és a Szerbiában beszélt egyéb nyelvekkel való kapcsolatainak az ápolása iránti elkötelezettséget tartják szem előtt. Székhelye lehetne Adán, ahol nagy hagyományai vannak a nyelvvel való foglalkozásnak, különösképpen a magyar nyelvművelésnek. Működésének pénzügyi alapjaihoz folyamatos, költségvetésből történő támogatás szükséges, emellett az egyes konkrét programok, projektumok realizálásához a pályázati lehetőségeket kell igénybe venni.

IV. 7. A szerbül anyakönyvezett nevek magyar helyesírással való beírási költségeinek megtérítése

A történelem során a neveknek az anyakönyvbe való beírásának más-más tendenciái voltak jelen. Habár a nemzetközi egyezmények (melyeknek Szerbia is aláírója), sőt, maga az alkotmány is elismeri a kisebbségi névhasználatot, sokszor az anyakönyvvezető nem figyelmezteti a szülőt a gyermek e jogára, vagy elutasítja a kérést, pl. számítógépes okokra hivatkozva.

Nem Szerbia az egyetlen, ahol az elmúlt évtizedek során a többségi nemzet nyelvének helyesírása szerint anyakönyvezték az újszülötteket. Szlovákiában is hasonló gyakorlat volt érvényben; ma azonban az utónevek módosításához szlovákról magyarra (pl. Ladislav - László) nem kell hatósági engedélyt kérni, ezért illetéket sem kell fizetni. Ez nem vonatkozik a családi névre.

Szerbiában is leegyszerűsödött a név, mind a családi név mind az utónév „magyarosítási” eljárása, kevesebb iratot kell csatolni, de az illetékek, még ha szimbolikus összegben is, de továbbra is megmaradtak. Az MNT több ízben készített projektumot az illetékek visszatérítésére. A nevek magyar nyelvű használata e stratégiában is megfogalmazott, a magyar közösség nyelvi tudatának javítását szolgáló célkitűzés egyik szempontját fedi le. Mivel megtörténik, hogy csak a magyar név alapján azonosítják be valakiről, hogy a magyar közösség tagja-e, pl. ha az illető nem akar a nemzeti hovatartozásáról nyilatkozni, ez az akció minden szempontból pozitív tartalmat

ad a kisebbségi jogérvényesítésnek.

Az anyagi háttér biztosításán kívül azonban fontos az ügyintézők és névmódosítók tájékoztatása is, hogy a név magyarra való változtatása nem jelent többletnehézséget a magyar közösség tagjainak. Minden anyakönyvi hivatalban plakátot kell elhelyezni, amely a pályázat körülményeire hívja fel a figyelmet, emellett folyamatos reklámfelületet biztosítani a médiákban.

Nyílt pályázat formájában az MNT meghatározott számú eljárási illeték visszatérítését fedezné a költségvetési lehetőségeitől függően.

IV. 8. Szerb-magyar/magyar-szerb jogi és közigazgatási szótár létrehozása

Egy, a mai szótárkiadás és a szakma kívánalmainak megfelelő magyar–szerb/szerb–magyar jogi-közigazgatási szakszótár közvetlen javulást eredményezne a Magyarországgal való jogforgalom és kommunikáció nyelvi érthetősége, a mesterséges fordítások elkerülése és a szaknyelvi helyesség területén, és ezzel egyidejűleg a Szerbiában használt magyar jogi nyelv visszakapná valamikori rangját a jogalkalmazók körében, akár bírósági eljárásokról, mindennapi ügyintézésről (pl. közigazgatásban), tudományügyről, akár a magyar nyelvű jogászképzésről legyen is szó. Hosszabb távon viszont a magyar jogi és közigazgatási szaknyelv gazdagodását, közéleti hasznosulását, valamint gyakorlati használati értékének növekedését eredményezné.

A Magyar Nemzeti Tanács fontosnak tartja, hogy szakemberek gondos munkájának eredményeként jöjjön létre egy, a mindennapi ügyintézést szolgáló szakszótár, ami könnyen, gyorsan kezelhető. Ez természetesen nem zárja ki a szabadpiacon megjelenő egyéb szótárak kiadását, de az MNT gondozású szótár a Nemzeti Tanács hivatalos nyelvhasználati célkitűzéseit szolgáló egyik alapeszköze kell, hogy legyen.

A szótár a már meglévő Orosz János-féle szerb–magyar közigazgatási és jogi szótár (Magyar Szó, Újvidék, 2005) szószedetkészletét bővítené ki a budapesti ELTE ÁJK szótárszakértőinek segítségével, illetve elkészül a szótár magyar-szerb irányba.

A szótár két kötetben jelenik meg, és szabad forgalomban megvásárolható lesz. Ezt követően készül el elektronikus változata. Ingyenes példányt kapna azonban minden önkormányzat és helyi közösség, ahol a magyar nyelv hivatalos használatban van, illetve azon részlegeik, ahol legnagyobb az ügyfélforgalom. Újabb kiadások esetén az MNT által kiemelt jelentőségű és (társ)alapítású oktatási intézmények is ingyenesen részesülnének ebben a kiadványban.

A szótár nyomtatott, illetve elektronikus verziójának célja, hogy a közigazgatásban dolgozók és jogászok akár kisebb terminológiai tudásbeli deficit esetén is képesek legyenek magyar nyelvű iratokat létrehozni, így lehetővé válna, hogy a szövegek eredetileg is magyar nyelven szülessenek, és szükség esetén készüljenek csak el a szerb nyelvű fordítások (ezt a törvény a legtöbb esetben lehetővé teszi). Az önkormányzatok emellett önállóan végezhetnének egyszerűbb fordításokat akár szerbről magyarra, akár magyarról szerbre, amire szakfordítók és fordítói szolgálatok

hiánya, illetve a Vajdaság AT fordítószolgálatának megterheltsége miatt igen nagy szükség van.

IV. 9. Magyar nyelvű iratminta-gyűjtemény összeállítása az önkormányzatoknak, egyéb intézményeknek

Az MNT minden iratát magyar nyelven készíti, kezdve a munkaszerződésektől a tűzvédelmi szabályzatig. Emellett a hatóságok felé magyar nyelvű döntéseket küld, attól függően, hogy az adott községben hány százalékban van jelen a magyar lakosság. A különböző, mondhatni sablon határozatok elkészítését vállalja, illetve a már meglévő munkajogi dokumentumok felhasználásával segítené az önkormányzatokat, intézményeket, hogy tevékenységükben a magyar nyelv legyen az első, amiről, és nem amire fordítanak.

A fordítószolgálatok hatékony rendszerének kialakításáig az MNT vagy az általa megbízott személy - fordító készíti el az automatikus feldolgozásra alkalmas döntések formanyomtatványait (pl. adó- és nyugdíjvégzések), valamint egyéb lakossági nyomtatványokat (a földhivatalban és a bíróságokon használt sablonokiratok pl. értesítések, idézések), amely fordítások célközönséghez való eljuttatása a nyomtatványok milyenségétől függ. Pl. elhelyezésük az ügyfélkezelő pultokon, egy-egy minta kiragasztása, kiküldése, nagyobb horderejű fordítások esetében CD/DVD formátum.

Kiemelt cél egy jogi iratminta-gyűjtemény elkészítése is a budapesti ELTE Állam és Jogtudományi Karral együttműködésben.

A fentiekén kívül oktatási, kulturális intézmények dokumentumait, pl. alapszabály, ügyrend, szabályzatok is biztosítani kell magyar nyelven. Mivel ezek a dokumentumok egyedi jellegűek, a fordítások inkább az eddig hibásan, tévesen használt magyar nyelvű kifejezések javítását szolgálják, illetve megkönnyítik az intézményeknek, hogy magyar nyelven is kiállítsák az eddig csak szerb nyelven megjelenő irataikat.

IV. 10. Fiatalok és a hivatalos nyelvhasználat kapcsolatát érintő programok

A magyar nyelv hivatalos használata mindenképpen a mai fiatalok hozzáállásától függ, akik végeredményben az egész vajdasági magyarság megmaradásáért felelnek. A fiatalokban tudatosítani kell, miért is fontos, hogy a magyar nyelv használatát megköveteljük a hivatalos kommunikációban. Mivel hatalmas űrt kell betölteni a tizenéves generáció tudásában, tompítani az anyanyelvük iránt tanúsított kisebbségi érzést, nem árt, ha a többi, általában a lakosságot tájékoztató, érintő programon kívül külön projektumok készülnek az ő életkoruknak, érettségüknek megfelelő feltételek figyelembe vételével.

Ezt szolgálja az alkotmány és állampolgári jogok c. tantárgy mellé minden diáknak eljuttatott nyelvhasználati kiadvány és az az alapján készült kisfilm DVD-n. A téma fontossága megköveteli, hogy ne csak a többi kisebbségi jog között említsék meg

a hivatalos nyelvhasználat intézményét, de az előadó/tanár külön figyelmet szenteljen a jogoknak és kötelességeknek.

Emellett a szerb osztályokban is fontos a tájékoztatás, különösen, hogy a jövőben ez a generáció jelenik majd meg a tolóablak egyik-másik oldalán. A kiadvány szerb anyanyelvűeknek szóló változata ezt a célt szolgálja, amely szintén ingyen kerülne kiosztásra az említett tantárgyhoz szánt segédletként. Természetesen a szerb nyelvű útmutató nem okvetlenül a magyar nyelvhasználat, de minden egyéb hivatalos használatban lévő kisebbségi nyelv használatához fűződő jogokat és kötelességeket bemutatná. Ezért ez a program a Tartományi Ombudsman, illetve a Polgári Jogvédő támogatásával, valamint az érdekelt nemzeti tanácsok bevonásával készülne.

A tájékozottság, illetve tájékozatlanság fokmérőjeként pedig kérdőívet kell eljuttatni minden végzős diáknak, az alkotmány és állampolgári jogok tantárgytól függetlenül, hogy a jövőben tudjuk, milyen mértékű, milyen formájú hozzáállásra van szükség a fiatalok felé.

Az MNT Ifjúsági Bizottságának koordinációjával a vajdasági nyári egyetemeken, táborokban és rendezvényeken, ahol ezek jellege ezt lehetővé teszi, előadást kell tartani a hivatalos nyelvhasználatról egy előre elkészített anyag alapján.

A középiskolásoknak szánt legfontosabb és legnagyobb vetélkedőn, a KMV-n belül akár a dokumentumfilm-készítés, akár a publicisztikai kategóriájában időről-időre alternatív témaként megjelölnénk a hivatalos nyelvhasználatot. Az MNT ezekben az esetekben különdíjat biztosítana. De maga az MNT is rendezhet versenyeket, amelyek akár a kiemelt jelentőségű intézményeink segítségével, akár egyéni pályázóknak szánva segíthetik elsősorban a helyzetfelmérést. Pl. a különböző névtáblák helyzetének feltérképezése a vajdasági önkormányzatokban, jogszabály fordítói versenyek egyetemistáknak. Miközben ezek a versenyek egyrésztől tájékoztató jellegűek, hiszen a Magyar Nemzeti Tanács neve, a hivatalos nyelvhasználat fogalma folyamatosan jelen van, addig a stratégia egyéb célkitűzéseinek megvalósulását is segítik.

IV. 11. Magyar nyelvtanfolyamok szervezése

Sajnálatos tény, hogy az állami hivatalok többségében nem valósul meg a saját anyanyelven történő kommunikációra való jog feltétel nélkül, mivel a közhivatalnokok nem beszélnek az önkormányzatban hivatalos használatban lévő kisebbségi nyelvet/nyelveket. A nyelvtanfolyamok szervezése a közhivatalokban dolgozók magyar nyelvi továbbképzését célozza, illetve közvetve a nyelvi gátak ledöntésével nagyobb fokú toleranciára hangolja a különböző anyanyelvű lakosokat. Ez utóbbi az ügyintézés hatékonyságát, sőt, a közbiztonságot is növelni tudja. A 2011-es év folyamán a tartományi humánerőforrási szolgálat kezdő nyelvtanfolyamot szervezett magyar nyelvből a tartományi szervek foglalkoztatottjai részére, de emellett több település indított hasonló programot (Zenta, Magyarkanizsa).

A nyelvtanfolyamok létjogosultsága elsősorban a magyarlakta, nagyobb magyar lélekszámú településeken fogalmazódott meg. Az önkormányzatok támogatásával (helyszín, rezsiköltségek), illetve a tartományi titkárság pályázati eszközeinek célirányos

felhasználásával (pl. az előadó bére) az MNT segítséget nyújtana az alapfokú, elsősorban ügyfélközpontú szakmák képviselőinek szánt nyelvtanfolyamok megszervezésében (marketing, program összeállítása, koordináció). A célcsoport mindenekelőtt a különböző közmegebízást, közszolgálatot végző szervek/szervezeteknek ügyfelekkel foglalkozó dolgozói, akik az alapvető kommunikációs fordulatokat sajátítanak el. Fontos, hogy a tanfolyam ingyenes legyen a résztvevők számára, és hogy az adott munkakörhöz tartozó kifejezéseket, a lakossággal történő kapcsolattartás fontosabb elemeit sajátítsák el (tartalomalapú nyelvoktatás).

Az Európai Parlament a többnyelvűség ösztönzésére vonatkozó új keretstratégiáról alkotott állásfoglalása (2006/2083(INI)) értelmében, a „nyelvtudás elsajátításának az élethosszig tartó tanulási program nélkülözhetetlen elemét kell képeznie”. Ez teljes mértékben koherens magának az Európai Uniónak alapértékeivel, mint az egyén tisztelete, a más kultúrák iránti nyitottság, a tolerancia és mások elfogadása, valamint a nyelvi sokféleség. A programok hirdetése mellett hangsúlyozni kell az EU, illetve az Európai Bizottság többnyelvűségi politikájának alapelemeit, amely többek között az anyanyelven kívül legalább két idegen nyelv elsajátítását propagálja.

IV. 12. Szakfordításokat támogató projektek

Előforduló panasz, hogy törvények nincsenek meg magyar nyelven, illetve hogy a már kész fordítások nem a legjobbak, mindez közvetlen okozója annak, hogy szerb nyelven folytatják a bírósági és az egyéb eljárásoknak. Emellett a Szerbiára jellemző gyakori törvénymódosítások miatt a fordított szövegek nem az aktuális jogi helyzetet tükrözik. Olyan törvényfordításokra van szükség, amelyek követik a nemzeti közösséghez tartozó jogalkalmazók igényeit (ideértve a Magyarországgal történő kapcsolattartásból eredő szükségleteket), a jogszabály alkalmazásának gyakoriságát, valamint az MNT működéséből eredő szükségleteket. Mivel a Parlament elfogadta, hogy a jogszabály-fordítási tevékenység elengedhetetlen annak a szerepnek a megerősítésében, amelyet a hivatalos nyelvhasználat a mindennapi életben betölt (betölthet), ezért erre a célra külön költségvetési eszközöket választott ki a 2011-es évben. A Parlament már kötött a törvényfordításokról szerződést a korábbiakban a Szekeres László Alapítvánnyal, mely gyakorlat folytatása – a fentiek tükrében – a 2012-es év folyamán várható. A magyar nyelvű törvények elérhetőségét is oly módon kell egységesíteni, hogy azok minél szélesebb körben elérhetőek legyenek (honlapok, elektronikus jogszabály-gyűjtemények részeként stb.).

Az MNT szintén támogatja olyan programok megvalósulását, amelyek egyéb (tehát nem jogi) szakterületek nyelvhasználatát fejlesztik. Ezt a célt szolgálta a középiskolai szaktantárgyaknak már elkészült egységes magyar jegyzéke is, amely habár nem közvetlenül a hivatalos kommunikáció részei, mégis vannak bizonyos, a hivatalos nyelvhasználat területén hasznosuló aspektusai. Ilyen program a szakirányok (mind a közép-, mind a felsőoktatásban) megfelelőinek meghatározása is az Oktatási, valamint a Felsőoktatási és a Tudományügyi Bizottsággal együttműködve, és a földrajzi nevek megfelelőinek fordítása.

IV. 13. Jogi szaknyelvi továbbképzések szervezése

Mivel az Újvidéki Egyetem Jogi Karának statútum-módosítása szükséges a magyar nyelvű előadástartás és vizsgázás újbóli bevezetéséhez, alternatív megoldások születnek/születtek a valamikori jogi lektorátus megszűnésével keletkezett űr pótlására. Pont a magyar jogászképzés hiánya miatt a már tíz éve megszervezésre kerülő szeminárium hagyományait újra kell értelmezni, és több fiatal, elsősorban pályakezdő jogászt vagy végzős joghallgatót kell bevonni, akik a szótár segítségével gyakorlati feladatokat kapnának, amelyre a tanulmányaik során egyébként nem volt módjuk. A szeminárium eddigi tapasztalatai azt mutatják, hogy főként a részvételi díj miatt szinte egyáltalán nincs jelen a diák-/pályakezdő réteg. Természetesen ez azt is jelentené, hogy a képzést az eddigi 2-3 napról legalább egy hetesre kellene bővíteni, hogy magyar nyelven is minél több jogág bemutatásra kerüljön. A képzés ily módon nyári egyetemmé válna, amit akár önálló képzésként, akár egyéb nyári egyetem részképzéseként lehetne megszervezni, például a Vajdasági Szabadegyetem fordító-tolmács szekciójaként. Ez az anyagi terheket is csökkentené, illetve jelképes összegként jelenne meg. Másik lehetőség a több alkalommal megszervezett folyamatos program a már fentiekben említett jogász professzorok bevonásával. A szeminárium ilyen forma "kvázi akkreditálása" komoly előnyt jelentene a bíróságon való munkába állás alkalmával.

A már említett jogi-nyelvhasználati szeminárium fakultatív jellege révén inkább a magyar jogásztársadalom egyik kapcsolattartó pillére lett. Ha záróvizsga zárná a képzést, és ennek alapján hiteles bizonylat készülne a résztvevők terminológiai tudásáról, akkor – főként a gyakornoki helyekre, pályakezdőkre vonatkozóan – a munkáltató-bíróság vagy önkormányzat tárgyi bizonyítékot kaphatna az egyébként törvényben plusz pontként megjelölt nemzeti kisebbségi szaknyelvi tudásról. A Tartományi Oktatási, Közigazgatási és Nemzeti Közösségi Titkárság által szervezett (szak)nyelvi vizsga a szaknyelvi képzések záró pontja lehet.

E kérdésben az Igazságügyi Akadémia közreműködésére is szükség van, amelynek elnök asszonya már jelezte támogatását. A már foglalkoztatásban álló bírók számára pedig az Akadémia berkein belül a kezdőképzés részeként a szeminárium programjának mintájára terminológiai előadás-sorozat készülne. Így a bírák számára is kötelezővé válna a szaknyelvi képzés, még ha a jelenleg hatályos törvény értelmében az ilyen jellegű képzés végén nincs vizsga, csak bizonylatot kapnak a résztvevők.

A még alakuló Ügyvédi Akadémián hasonló képzés bevezetése lehetséges.

Megfontolandó az a lehetőség is, hogy a szaknyelvi képzést záróvizsgával befejező tanfolyamok/szemináriumokon kívül legyenek egy-két napos szemináriumok elsősorban azok számára, akik már tettek záróvizsgát. Ezek a szemináriumok a magyar nyelv közegében mutathatnának be terminológiai kérdéseket, de emellett kitérhetnének a szerbiai és európai jog új fejleményeire, és ezzel hozzájárulhatnának a magyarul tudó jogászok szakmai továbbképzéséhez is.

V. OPERATÍV FELADATOK

A Vajdasági Magyar Hivatalos Nyelvhasználati Stratégia végrehajtása a Magyar Nemzeti Tanács Közigazgatási Hivatalának a feladata az e Stratégiában megfogalmazott célok tiszteletben tartásával és a benne meghatározott határidők figyelembe vételével. Az MNT költségvetésének tervezése során a Közigazgatási Hivatal figyelembe veszi a Stratégiában szereplő projektumok előirányozható költségeit, illetve egész évben kapcsolatot tart fenn a szerbiai és a magyarországi illetékes szervekkel és szervezetekkel a stratégiai programok hatékony végrehajtása és pénzelési keretének esetleges bővítése céljából.

A Közigazgatási Hivatal minden év végén külön jelentésben számol be a stratégiai célok megvalósulásáról, illetve a Nyelvhasználati Bizottság ajánlása alapján, szükség szerint, előterjeszti a Stratégia bizonyos részeinek a változó körülményekkel összhangban való módosítását.

A stratégiai fejlesztési célok megvalósítását segítő programok időrendi bemutatása

2011. 09 10 11 12 2012. 01 02 03 04 05 06 07 08 09 10 11 12 2013. 01 02 03 04 05 06 07 08 09 10 11 12 2014. 01 02 03 04 05 06 07 08 09 10 11 12 2015. 01 02 03 04 05 06 07 08 09 10 11 12 2016. 01 02 03 04 05 06 07 08 09 10 11 12

1. Új hivatalos nyelvhasználati törvény kidolgozása
2. Hivatalos nyelvhasználatról szóló határozatjavaslat megalkotása és megtartatása az önkormányzatokban, helyi közösségekben
3. Jogszabályok összehangolása, ajánlások, állásfoglalások megfogalmazása a meglévő jogszabályok értelmezése céljából
4. Nyelvi jogaink Szerbiában – anyanyelv-használati útmutató terjesztése
5. Dokumentumfilm elkészítése
6. Önkormányzati szervezetben, egyéb helyeken történő tájékoztató programok
7. A Vajdasági Magyar Nyelvi Iroda létrehozása
8. A szerbül anyanyelvezett nevek magyar helyesírással való beírási költségeinek megtérítése
9. Szerb-magyar/magyar-szerb jogi és közigazgatási szótár létrehozása
10. Magyar nyelvű iratminta-gyűjtemény összeállítása az önkormányzatoknak, egyéb intézményeknek
11. Fiatalok és a hivatalos nyelvhasználat kapcsolatát érintő programok
12. Szerb nyelvű tájékoztató
13. Kérdőívezés
14. Magyar nyelvtanfolyamok szervezése
15. Szakfordításokat támogató projektumok
16. Jogi szaknyelvi továbbképzések szervezése

